

UNGDOM, NATUR OG FRILUFTSLIV - EN KVALITATIV UNDERSØKELSE AV UNGDOM FRA BRUMUNDDAL.

YOUTH, NATURE, AND OUTDOOR RECREATION - AN QUALITATIVE SURVEY OF
YOUNG PEOPLE IN BRUMUNDDAL.

JON SIGURD LEINE

UNIVERSITETET FOR MILJØ- OG BIOVITENSKAP
INSTITUTT FOR NATURFORVALTNING
MASTEROPPGAVE 30 STP. 2009

Forord

En lang ørkenvandring er over. Oppgaven er ferdig, men det har tatt tid, lang tid, å gjennomføre dette arbeidet parallelt med full jobb og familie. Det har blitt mange lange kvelder og helger og oppgava har fullt meg fra Tromsø i nord, Island i vest og til Middelhavets strender. Det har ikke alltid vært lett å sitte inne å skrive mens de andre har kjørt på ski på Skeikampen eller når kompiser har dratt på fisketur i Gausdal vestfjell.

Mange skal takkes for at jeg har fått gjennomført denne masteroppgaven. Uten dem hadde ikke dette arbeidet vært mulig.

En spesiell takk til hovedveileder Lars Helge Frivold, INA, UMB, for utmerket veiledning, inspirasjon og engasjement. Du har vært enestående og forståelsesfull i mange sammenhenger!

Margrete Skår, NINA, Lillehammer, har bidratt med mange særs gode råd, tips og ideer.

Espen Stokke har kommet med gode anbefalinger og vi har hatt mange lange ”dype” samtaler, ikke bare om denne oppgava, men også om eksistensielle verdier som berører oss i hverdagen.

Takk til deg far, Hans, for all hjelp du har bidratt med og for at du kom deg på beina igjen. Det har vært det viktigste for oss!

Kjære mor. Du rakk aldri å oppleve at jeg ble ferdig, men du vil alltid være hos oss og vi glemmer deg aldri. Hvil i fred!

Mine svigerforeldre, Gerd og Fred, for mye god hjelp og for korrekturlesing. Jeg kunne ikke tenkt meg bedre ”svigers” enn dere.

Til Kristin, Gitte og Isak: dere betyr så utrolig mye for meg og har virkelig fått merke at denne oppgaven har krevd mye tid. En helt spesiell takk til deg Kristin for all bistand og oppmuntring i forbindelse med oppgava og for at du har ryddet plass i hverdagen. Du er en fullkommen organisator. Men nå er det over og vi kan bruke all den tid vi har lyst på sammen.

Gausdal 23. juli 2009

Jon Sigurd Leine

Innhold

SAMMENDRAG	4
SUMMARY.....	6
INNLEDNING	8
TEORI	11
FRILUFTSLIV	11
<i>Friluftsliv ved inngangen av 2000</i>	<i>12</i>
<i>Hva har skjedd med friluftslivet siden 1970?</i>	<i>15</i>
<i>Hva vil skje med friluftslivet i framtiden?</i>	<i>16</i>
<i>Bruk av nærområdet til friluftsliv</i>	<i>16</i>
UNGDOM OG FRITID	17
<i>Organisert fritid.....</i>	<i>17</i>
<i>Annen fritid.....</i>	<i>18</i>
HELSEEFFEKTER AV FYSISK AKTIVITET OG FRILUFTSLIV	20
<i>Kan friluftsliv bidra til bedre helse?</i>	<i>21</i>
<i>Er fysisk aktivitet like bra inne som ute?</i>	<i>23</i>
HAR SKOLEN ANSVAR FOR UNGDOMS FRILUFTSLIV?	23
PRESISERING AV PROBLEMSTILLINGEN	25
MATERIALE OG METODER.....	27
VALG AV METODE	27
KVALITATIVE INTERVJUER.....	28
INTERVJUGUIDE	29
REKRUTTERING OG UTVALG AV INFORMANTER	31
INTERVJUENE OG INTERVJUSITUASJONEN.....	33
PRESENTASJON AV INFORMANTENE	34
UNGDOM SOM INFORMANTER	38
RESULTAT OG DISKUSJON	40
FRITID – VENNER, TRENING OG KOS	41
<i>Sommer og ferietid</i>	<i>42</i>
<i>Strender og vann som fritidsarena</i>	<i>43</i>
<i>Fritid sammen med venner</i>	<i>44</i>
<i>Fester.....</i>	<i>45</i>
FRA LEK TIL KONKURRANSE: NÅR EN BLIR STOR BLIR DET ALVOR!	46
BRUK OG OPPLEVELSE AV NÆRMILJØET OG NATUREN.....	49
<i>På tur som liten</i>	<i>50</i>
<i>Naturen i nærområdet</i>	<i>51</i>
<i>Opplevelse av naturen</i>	<i>51</i>
<i>Naturen som fritidsarena.....</i>	<i>53</i>
HVLKE NATURTYPER FORETREKKER UNGDOM?	53
ULIKT FRILUFTSLIV MELLOM JENTER OG GUTTER	55
BLIR DET NOK TID TIL NATUREN?.....	57
<i>Tidspress.....</i>	<i>58</i>
KRAV TIL FERDIGHET	59

<i>Hvem har lært oss om friluftsliv?</i>	<i>61</i>
SKOLE OG FRILUFTSLIV	62
KONKLUSJON	65
AVSLUTTENDE KOMMENTARER	68
LITTERATUR.....	70

Sammendrag

Flere undersøkelser avdekker at langt færre ungdommer tar del i tradisjonelt friluftsliv i dag enn de gjorde for bare få år tilbake. Vaage (2004) viser denne utviklingen som har skjedd siden 1970-tallet med at den solide oppslutningen rundt fotturer og skigåing tidligere har måtte vike for alpin og andre risikoidretter. Odden (2005) finner endringene i aktivitetsmønsteret til ungdom mellom 16-24 år mer omfattende enn for andre deler av befolkningen. Odden påpeker at dette frafallet trolig ikke vil stoppe opp og at framveksten av nye fartsfylte og spennende aktiviteter vil øke.

Denne kvalitative undersøkelsen, i form av dybdeintervjuer og analyser, er foretatt med seks ungdommer, tre jenter og tre gutter, i Brumunddalsområdet. Alderen på informantene var 14 – 20 år. Hensikten med studien var å finne ut mer om hvilke elementer som påvirker ungdommers bruk og opplevelse av naturen.

Samvær med andre venner betraktes som viktig og fritidsaktiviteter som bading, soling og båtliv nevnes hyppig i intervjuene. Ungdommene, med ett unntak, bor relativt nærme Mjøsa og de ulike strendene brukes ofte som samlingsplass for ungdom. Å møtes ute er også å foretrekke sammenlignet med å være inne. Ungdommene foretrekker å samles ute på sommerstid, såfremt været tillater det. Opphold utendørs bidrar til positive mentale virkninger som bedre humør og fritid ute er ikke så passiviserende som inne. Om vinteren blir Brumunddal sentrum og hjemmene til de enkelte mer benyttet som fritidsarenaer.

Fra å delta på idretter som er basert på lek og moro i barndommen, endres dette når en kommer i tenårene. Det stilles krav fra både trenere og andre utøvere om å satse mer seriøst og rendyrke den idretten man har valgt. Alternativet er å slutte, til tross for at flere kunne tenkt å fortsette med idretten, men da mer for ”moro skyld”. Andre aktiviteter må vike for en økende spesialisering og antall fritidssysler minker. Skolen krever også mer arbeid og det reduserer tilgjengelig fritid.

Et sentralt moment i undersøkelsen var å avdekke om dagens valg av friluftsliv og naturbruk hadde grobunn i tidligere erfaringer. Har stimulans og opplevelser i barndommen innvirkning på utøvelsen av friluftsliv som ungdom? Som tenåringer foretrekker jentene turer i fjellet både sommer og vinter. Det er også den samme type friluftaktivitet de opplevde som barn sammen med foreldrene. Hos guttene i denne undersøkelsen er det annerledes. De er mer aktivitetsorientert og liker best å fiske og jakte og går mindre turer. Men som barn deltok de på samme type friluftsliv som jentene.

Et annet viktig element som ble undersøkt var hvordan informantene brukte og opplevde naturen, både i nærmiljøet, men også lengre unna hjemmet. Skogen i nærområdet blir lite brukt til rekreasjon, men mer til trening og andre formål som for eksempel jakt. Skog blir betraktet som mørk og lite framkommelig. For avkobling og naturopplevelser foretrekker informantene hovedsakelig fjellet, men Mjøsa, samt andre innsjøer og elver er også hyppig besøkt. For at turen og den mentale opplevelsen skal bli optimal forutsettes det at ungdommene har tilstrekkelig med tid når de er ute. Selv om formålet med aktivitetene i naturen var ulik mellom jenter og gutter synes opplevelsen å være den samme. Både fiske og turer gir positive utslag i form av utkobling og avslapping, noe som blir høyt verdsatt av ungdommene.

Familien viser seg å være viktig arena for erfaringsoverføring av basiskunnskap om friluftsliv. Selv om guttene foretrekker en annen type friluftsliv som ungdom, enn det de ble introdusert for som barn, har de fått en innføring i friluftsliv i barndommen av foreldre og besteforeldre. Skolen har ikke i samme grad greid å gi elevene praktisk kunnskap som oppfattes som anvendbar av informantene.

Summary

Previous research in Norway indicate that fewer young people participate in traditional outdoor activities today than just a few years ago. Vaage (2004) shows that this development, happening since the 1970's, is because hiking and cross country skiing has been partly replaced with downhill skiing and other extreme sports. Odden (2005) finds that the changes in the activity pattern is more prevalent for young adults between 16-24 years old. Odden also points out that this most likely will not stop and exciting and action packed sports will continue to grow.

The present study was done with in-depth interviews and analyses. Information was gathered from 3 boys and 3 girls, 14-20 years old and living in the Brumunddal area. The intention is to figure out what elements influences youth regarding use and experience of nature.

Hanging out with friends seems to be important and activities like swimming, sunbathing and boat life are mentioned frequently in the interviews. This group of youth, except one, all live near the lake Mjøsa and beaches are often used as gathering spots. To gather outdoors is preferred to gathering indoors. They prefer to meet outdoors as long as the weather permits. To be outdoors contributes to a positive mental health like better moods and outdoor activities are not as sedentary as being inside. During the winter time Downtown Brumunddal and some of the homes becomes gathering places.

Organized sports that seem to be fun as a child may sometimes grow more serious as the child grows older. There are more demands placed on your time and your commitment by coaches and teammates. These demands may lead to some participants quitting. The time commitment and specialization of some sports may decrease the time for leisure sports and may be the deciding factor in some youth opting for other sports where freedom and fun are the focal point. The demands of school also makes less time for leisure activities.

An important part of the research was to find out if today's choice of outdoor life has something to do with earlier experiences. Can certain experiences as a kid influence the way they prefer outdoor activities today?

Teen girls preferred hiking during winter and summer, the same activities they did with their parents as kids. The boys were different. They preferred to do less hiking and do more fishing and hunting even though as young children they had been engaged in the same activities as the girls.

Another important element in this study was to see how the young adults experience the nature close to home and further away. The woods close to home are mostly used for exercise and hunting. The forest is considered dark and not good for leisure walks. For relaxation and to really experience nature the young adult prefer the mountains, but Mjøsa and other waters and waterways are also very popular.

Family is an important influence when it comes to passing on the basics of outdoor life to the younger generation. The boys seem to enjoy other kind of activities as they grow older than those they were introduced to by parents and grandparents as kids. The schools don't seem to have had the same impact.

Innledning

I St. meld. nr. 39 (2000-2001), Friluftsliv – Ein veg til høgare livskvalitet, legges det til grunn at friluftsliv er ”opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse”. Målsettingen er å fremme det enkle friluftslivet for alle, i dagliglivet og i harmoni med naturen. Samme Stortingsmelding viser til en negativ utvikling blant barn og ungdom når det gjelder deltakelse i friluftsliv og fysisk aktivitet i naturen.

Basert på tall innhentet fra Levekårsundersøkelsen 2001 og Tidsbruksundersøkelsen 2000, viser Vaage (2004) at deltakelse i tradisjonelt friluftsliv blant ungdom tydelig har sunket eller stagnert. I den landsomfattende undersøkelsen Ung i Norge 2002 fant også Øia og Strandbu (2004) en markant tilbakegang i tradisjonell bruk av natur hos ungdom. I følge Statistisk sentralbyrå (2008) er det en klar sentraliseringstendens i Norge. De mest sentrale kommunene har større innflytting enn utflytting og det på bekostning av mindre sentrale kommuner. Giddens (1996) hevder (i følge Øia & Standbu 2004) at det er en utbredt oppfatning at økende urbanisering fører med seg et mer distansert forhold til naturen. Storbymenneskets fysiske avskjerming fra naturen i hverdagslivet framstilles ofte som en årsak til et fremmedgjort forhold til naturen. Men gjelder dette ungdom fra mer rurale områder?

Bakgrunn for oppgaven

Formålet med denne undersøkelsen er å oppnå en større forståelse for hvilke faktorer som påvirker ungdom bruk og opplevelse av friluftsliv, og om hvordan de bruker fritiden sin i naturen. Resultatene fra min studie håper jeg kan bidra til å bringe fram ny kunnskap som kan redusere eller stanse den allerede negative trenden for ungdoms deltakelse i friluftsliv. Dette kan være nyttig for de beslutningstakere som utarbeider forslag til tiltak som kan gjennomføres i lokalmiljøet.

Når akkurat ungdom ble valgt som målgruppe for denne oppgaven har det sin årsak i at jeg etter flere år som ansatt i en barne- og ungdomsorganisasjon har opparbeidet meg både kunnskap om ungdom, men også en generell nysgjerrighet i hva som utløser ungdoms ulike valg og preferanser.

En gjennomgang av relevant litteratur omkring studier på ungdom og friluftsliv viste at dette er et tema som det er bedrevet lite forskning på i Norge. Det medførte en ekstra motivasjon for å undersøke forholdet mellom ungdom – friluftsliv – natur nærmere gjennom en kvalitativ undersøkelse.

Brumunddal og omegn ble valgt som arbeidsområde grunnet et samarbeid med Margrete Skår, stipendiat hos Norsk institutt for naturforskning, avdeling Lillehammer. Hun gjennomfører sin studie i samme geografiske område. Studiene våre har mange likhetstrekk, men innehar ulik målgruppe. Totalt er det gjennomført dybdeintervjuer med seks ungdommer fra Brumunddalsområdet og informantene ble valgt ut fra blant annet bosted, samt at det var ønskelig med en jevn fordeling mellom gutter og jenter.

Problemstilling

Hovedproblemstillingen i min studie er å finne ut hvordan ungdoms bruk og opplevelse av natur påvirkes. Sammen med hovedproblemstillingen søker jeg å finne ut hvilke faktorer som har innflytelse på ungdommers valg og preferanser innen friluftsliv og naturbruk. Problemstillingene er presisert med flere underpunkter i teorikapitlet og spørsmålene som er reist er belyst i resultat- og diskusjonskapitlet.

Oppgavens oppbygging

Denne masteroppgaven er inndelt i fem kapitler. Innledningen tar for seg generelt om utviklingen av ungdom og friluftsliv, samt innenlands demografisk utvikling. Videre presenteres bakgrunn for oppgaven og begrunnelse for hvorfor ungdom fra omkring Brumunddal ble valgt som informanter. Materiale og metoder beskriver undersøkelsesprosessen og forklarer hvorfor kvalitativ metode ble valgt i denne studien.

Å bruke ungdom som informanter kan medføre enkelte utfordringer sammenlignet med å intervju voksne. Dette er forklart mer utfyllende i metodekapitlet. Teorikapitlet redegjør for aktuell forskning og empiri som foreligger og omhandler ungdom, natur og friluftsliv pr i dag.

Dette diskuteres sammen med de funn jeg har gjort i resultat/diskusjonsdelen av undersøkelsen. I konklusjonskapitlet sist i oppgaven belyses de presiserte problemstillingene i forhold til de empiriske resultatene i resultat- og diskusjonskapitlet.

Teori

Dette kapitlet har som hensikt å presentere og gjøre rede for ulike begrep og fenomen som jeg bruker videre i oppgaven. Innledningsvis belyses friluftsliv og naturbruk nærmere som begrep og som fenomen, samt utviklingen av friluftslivet. Hva bedriver ungdom med i fritiden og hvor er de utenom skolen? Hvordan kan fysisk aktivitet påvirke kroppen og helsa? Hva skolen gjør og hva den kan gjøre for at ungdom får bedre kunnskap og motivasjon til å drive med friluftsliv diskuteres til slutt. Dette til sammen med å se hvilke rammeplaner det offentlige har for skoleverket når det gjelder friluftsliv.

Friluftsliv

Friluftsliv er et sammensatt og mangetydig fenomen. Å angi en definisjon på friluftsliv som både dekker mangfoldet og som samtidig er entydig og avgrenset er nærmest umulig (Vorkinn et al. 2000). Friluftsliv er forankret i Lov om friluftsliv av 28. juni 1957 nr. 16. En klar grenseoppgang av begrepet friluftsliv er imidlertid fortsatt ikke gjort. Begrepet står sterkt i nordmenns bevissthet, og det er mange synspunkter på hvilke aktiviteter som hører inn herunder. I St.meld. nr. 40 (1986/87), Om friluftsliv, er det gjort definisjon: *Friluftsliv er opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse.* Den samme definisjonen er brukt i St. meld. nr. 39 (2000-2001), Friluftsliv - ein veg til høgare livskvalitet.

Begrepet friluftsliv anvendes og brukes på mange måter og i mange sammenhenger. For å få fram en god forståelse av min bruk av ordet friluftsliv i denne oppgaven fordres det en presisering. Naturbruk er og et begrep som vil bli videre forklart i dette kapitlet.

Det som er viktig for meg i denne studien er at den tar for seg både friluftsliv og bruk av naturen i nærområdet til der informantene bor. Jeg har i min fortolkning av friluftsliv og naturbruk ikke satt noen begrensning i hvor lenge aktiviteten foregår eller hvor langt unna hjemmet aktiviteten finner sted.

De aller fleste har en formening om hva friluftsliv er. Friluftsliv har mange subjektive tolkninger og i denne undersøkelsen er det valgt og ikke skille mellom, et såkalt hverdagsfriluftsliv, som Vorkinn et al. (2000) velger å definere som ”det dagligdagse friluftslivet som oftest foregår i nærheten av hjemmet” og favorittfriluftsliv som er den aktiviteten en aller helst vil, i det området en liker best, sammen med de som en helst vil være sammen med. Jeg har bevisst ikke fokusert på begrepet friluftsliv i samtaleene jeg har hatt med ungdommene. Dette for ikke å lage noe inntrykk av det forventes at informantene skal drive aktivt med friluftsliv og for å unngå å innlemme informantenes egne tolkninger av begrepet. Fokuset har vært å få vite hva informantene gjør i fritiden og hvor denne fritiden bedrives. Jeg har valgt å definere naturbaserte aktiviteter ute og bruk av nærmiljøet i fritiden som friluftsliv og naturbruk. Hvilken type aktivitet som bedrives er heller ikke viktig, ei heller varigheten. Det er hva som gjøres, hvor det foregår og hvorfor som er viktig i min undersøkelse. På denne måten ønsket jeg å skaffe meg et så helhetlig bilde av de aktivitetene mine informanter bedriver ute som mulig.

For å få en forståelse av utbredelsen til friluftslivet i dag og hvilke endringer det har gjennomgått de siste tiårene presenteres noen fakta om ungdom og friluftsliv.

Friluftsliv ved inngangen av 2000

Vaage (2004) har i en rapport, Trening, mosjon og friluftsliv, sammenstilt resultater fra Levekårsundersøkelsen i 2001 og Tidsbruksundersøkelsen i 2000 fra Statistisk sentralbyrå. Dette materialet som blant annet ser på hvor stor del av befolkningen som har deltatt i utendørs aktiviteter i fritiden, vil fungere som et bakteppe for noen av mine resultater.

Materialet bygger på intervju og svarskjema for et statistisk representativt utvalg av befolkningen i alderen 16-79 år. Selv om halvpartene av mine informanter er under 16 år finner jeg undersøkelsen relevant i forhold til min studie. I faktapresentasjonen velger jeg å legge fokus på aldersgruppen 16-24 år. Denne gruppen er den yngste i undersøkelsene til Statistisk sentralbyrå og mest sammenlignbar med dette studiet. Jeg har valgt å utelate andre variabler som utdanning, bosted, inntekt, etc., når jeg presenterer fakta om nordmenns fritidsbruk.

Den fritidsaktiviteten som lokker flest ut er turer til fots. Både spaserturer i nærområdet og fotturer til fjells og i skogen. Så mange som åtte av ti mellom 16-79 år har vært ute på fottur eller spasertur det siste året, med et gjennomsnitt på 35 turer. Et flertall på 73 prosent tok seg en skogstur, mens noe under halvparten hadde dratt på tur i fjellet. Det gjennomsnittlige antallet turer var høyere i skogen for begge kjønn. Noe som kan forklares med at de fleste har lettere tilgang på skog i nærområdet sammenlignet med lengre avstand til fjellet. Når en ser på noe lengre turer, fotturer, så går 83 prosent av mennene slike turer, mens kvinnene er representert med 78 prosent. Kvinner går i noe større omfang turer i skogen sett i forhold til menn som går flere turer i fjellet enn damene.

Så mange som over 75 prosent rusler minst en spasertur nær hjemmet hvert år. Både menn og kvinner er nesten jevnt fordelt på slike turer og de yngste er de som har flest representert med hele 88 prosent. Andelen som spaserer synker med alderen.

De unge er generelt mer aktive enn de voksne. Med fotturer er det annerledes, som i denne undersøkelsen er definert som kortere dagstur (< 3 timer), lengre dagstur og overnattingstur. Det er de godt voksne som er mest aktive på denne typen tur. I aldersgruppen 16-24 år er det 76 prosent som går på tur, mens hos de mellom 25 og 66 år er andelen 85 prosent. Aldersgruppen 45-66 år går nesten tre ganger så ofte som 16-24 åringer.

Men også skigåing er en utstrakt fritidssysse. Om lag halvparten av befolkningen i landet, med en liten overvekt av menn, går på ski en eller flere ganger i året. Blant de som faktisk er ute med ski på beina er gjennomsnittet på 13 turer pr år. Et lite flertall foretrekker fjellet framfor skogen når de skal ut. Undersøkelsen viser at ungdom er langt på vei like ivrige til å gå på ski som godt voksne.

En annen tradisjonell friluftaktivitet som bær- og sopptur er en aktivitet som øker med alderen og 42 prosent av befolkningen er årlig på slike turer. Her er det kvinnene som er i flertall. Når det gjelder ungdomsgruppa mellom 16-24 år så er de representert med omtrent en tredjedel sammenlignet med de aller ivrigste som er voksne mellom 45-66 år.

Som med sopp- og bærplukking er det ikke økonomiske hensyn som lokker folk ut på fisketur. 47 prosent av hele utvalget har vært på fisketur de siste 12 månedene. Det er en sterk overvekt av menn som fisker og de fisker også omkring 3 ganger så ofte som kvinner. Over halvparten av ungdommene i undersøkelsen hadde vært på fisketur og blant de aktive hadde de dratt på tur oftere enn alle andre aldersgrupper.

Jakt er det også flest menn som driver med av de 9 prosentene av hele befolkningen som er ute med børsa. Det er en overvekt av menn på 17 prosent i forhold til kun 2 prosent kvinner som har jaktet siste året. Mannlige aktive jegere jakter i gjennomsnitt 18, 5 ganger pr år mot kvinner som drar ut 5 ganger. I denne friluftskategorien er det ungdomsgruppa mellom 16-24 år som har den høyeste prosentvise deltakelsen og de som jakter mest.

Sju av ti bader i sjøen eller vann hvert år. Det er liten forskjell mellom kjønnene, men større ulikheter mellom aldersgruppene. Også her er ungdommer mellom 16-24 år de mest aktive med mer enn 18 badeturer det siste året og størst andel av utvalget med 81 prosent.

På sykkel er menn og kvinner like ivrige og fire av ti er på sykkel tur årlig. Som for bading er også sykling en aktivitet der de unge er mer aktive enn de eldre. Den yngste aldersgruppa følger hakk i hæl på de mellom 25-44 år som har nesten 50 prosent med aktive syklist. Derimot var de mellom 16-24 år på langt flere turer sist år sammenlignet med de eldre. Det er kun syklist mellom 69-79 år som er like ofte ute og trækker som de aller yngst.

Menn er i overtall av de 20 prosentene på landsbasis som besøker alpinanlegg hvert år. Sammenlignet med langrenn, er det vesentlig færre alpinister. Med alpin menes her snowboard, telemark- og alpinski. Men i den yngste gruppa i undersøkelsen er bortimot halvparten som bedriver en form for alpin hvert år. Også blant de yngste er guttene i flertall, samt at de aktive guttene i denne gruppa kjører dobbelt så ofte som jentene. Det er også interessant å se på bruken av det ulike utstyret som blir brukt. Blant de unge er det snowboard som er mest populært med 24 prosent som har kjørt snøbrett per år. Vanlig alpinski og

telemark følger etter med henholdsvis 18 og 14 prosent. Aldersgruppa over de yngste er markant mindre representert når det gjelder brettkjøring.

Mens menn er i overtall på alpin, er jenter og kvinnene de mest aktive på hesteryggen i naturomgivelser. Det er spesielt de yngste jentene som utmerker med å bruke mye tid i salen.

Å gå på skøyter på islagte vann og vassdrag er det ikke mer enn en av ti som bedriver. Her fordeler interessen seg likt mellom kjønnene. Men de yngre skiller seg ut med å være de mest aktive, om ikke i så stor grad som i alpin.

Det som i undersøkelsen Tidsbruksundersøkelsen 2000 (Vaage 2004) blir definert som risikosport er det ikke mer enn 2 prosent som har deltatt på. Aktiviteten foregår vesentlig blant de yngre og det er klatring i fjell/is som har den største deltakelsen før vannsport som rafting og elvepadling. Bre-/grotte- og juvvandring er også tatt med i denne kategorien.

Hva har skjedd med friluftslivet siden 1970?

For å belyse utviklingen av friluftslivet over tid har Vaage (2004) også hentet datamateriale fra Tidsbruksundersøkelsene i 1971, 1980, 1990 og 2000.

Trenden blant ungdom siden tidlig på 70-tallet er i følge Vaage klar. Deltakelse i det tradisjonelle friluftslivet hos de yngre har stagnert. Turer til fots og på ski har måtte vike for andre nye aktiviteter som blant annet alpin og risikoidretter. Reduksjonen hos ungdom er i motsetning til de eldre som på flere områder har økt sin friluftsdeltakelse. En liknende utvikling har man også sett i Sverige.

Odden (2005) har også sett på utviklingen i friluftslivet i denne trettiårsperioden ved å benytte SSB sin Levekårsundersøkelse fra 2000. Han finner at endringene i aktivitetsmønstret til ungdom mellom 16-24 år er langt mer omfattende enn for andre grupper av befolkningen.

Odden viser en minkende deltakelse blant ungdom i enkelte tradisjonelle friluftaktiviteter som skigåing og fisketurer. Nye aktiviteter som fjellklatring, frikjøring på ski, vannsport m.m. har hatt en sterk vekst. Ungdommens friluftsliv har i denne perioden også blitt mer ”makelig”. Dette understøttes med at oppslutningen om skiturene er nærmest halvert, mens bruken av alpinanlegg har økt formidabelt. En liknende trend ser vi også til vanns. Bruken av motorbåt har økt, mens ro- og padleturer har sunket.

Et annet utviklingstrekk er at friluftslivet er blitt mer mangfoldig og at de nye aktivitetene er sterkt spesialiserte. Men mange av disse ferske aktivitetene har former som er parallelle med idrett med økt fokus på prestasjon og konkurranse og som står i klar kontrast til trenden som viser et mindre fysisk krevende friluftsliv.

Hva vil skje med friluftslivet i framtiden?

Odden mener det er lite sannsynlig at frafallet i det tradisjonelle friluftslivet blant ungdom vil stoppe opp. Veksten av nye, mer spennende og fartsfylte aktiviteter vil trolig fortsette. Dette skjer ved at kommende ungdomsgrupper vil delta, samt at de som allerede utøver disse aktivitetene vil fortsette. Vaage (2004) støtter dette ved å vise til at Scott og Willits (1998) hevder at de former for fritidsaktiviteter som man bedriver og utøver som ung fortsetter en med i voksen alder. Dette gjelder trolig også dagens ungdom og det vil påvirke negativt det fremtidige tradisjonelle friluftslivet her i landet. Odden kaller dette en nedadgående spiral som mener en sviktende deltakelse i tradisjonelle aktiviteter hos ungdom i dag vil gi reduserte muligheter for neste generasjon

Bruk av nærområdet til friluftsliv

Det som dominerer folks hverdagsfriluftsliv er enkle aktiviteter i nærområdene (Vorkinn et al. 2000). Mattson-Turku fant i 1999 (i følge Vorkinn et al. 2000) også at nærområdet til folk i Finland oppfattes som viktig. I deres undersøkelse ville over halvparten bruke offentlige midler på å utvikle friluftslivsområder rundt bostedsområdene fremfor andre tiltak som lå lengre unna hjemmet.

I min undersøkelse har jeg sett nærmere på informantenes bruk av sitt eget nærområde. I hvilken utstrekning tas dette området i bruk og hvorfor? Men ikke minst hva gjør ungdommene i et såkalt hverdagsfriluftsliv?

I følge Vaages rapport fra 2004 er det færre enn hver tiende person som anvender nærområdet til frilftsaktiviteter daglig. Nærområdet er definert til en avstand på 2 kilometer fra hjemmet. Ser en på bruken i løpet av en uke er andelen steget til 40 prosent. Det er de eldre som i størst grad benytter seg av nærområdet til frilftsaktiviteter, mens i gruppa 16-24 år er det 20 prosent som benytter nærområdet 1-2 ganger pr uke og 24 prosent 1-2 ganger i måneden. Så mange som 18 prosent bruker det aldri.

En spørreundersøkelse blant trøndere (Vorkinn et al. 2000) undersøkte blant annet det typiske hverdagsfriluftslivet. Som også Vaage (2004) fant for hele landet, var det i Trøndelag den klart mest populære frilftsaktiviteten turer til fots, med sykling som nummer to med nest størst andel. Høstingsmotiverte aktiviteter som jakt/fiske, bær- og soppturer, idrett og vinterrelaterte aktiviteter var nærmest like, med omkring 10 prosent deltakelse av de spurte.

Ser en på områdetypen som er typisk for hverdagsfriluftsliv skiller nærområdet seg klart som det mest attraktive. Undersøkelsen fra Trøndelag tok også for seg motivasjonen for å bedrive friluftsliv. Å koble av, komme i bedre humør, tenke og være sammen med venner/familie var viktige drivkrefter i (hverdags)friluftslivet.

Ungdom og fritid

Organisert fritid

For bedre å kunne forstå hvordan mine informanter bruker fritiden sin vil jeg beskrive hva ungdom i Norge generelt bedriver i fritiden. Majoriteten av norsk ungdom er medlem i et eller flere lag, foreninger eller klubber og medlemmer fra ungdomskoletrinnet er i flertall sammenlignet med de fra videregående. I en tiårs periode fra 1992 har andelen sunket med 10 prosent og var i 2002 65 prosent (Ødegård 2007). I denne perioden har frafallet blant jenter vært større enn hos gutter. Nedgangen i denne organisasjonsdeltakelsen er størst i form av

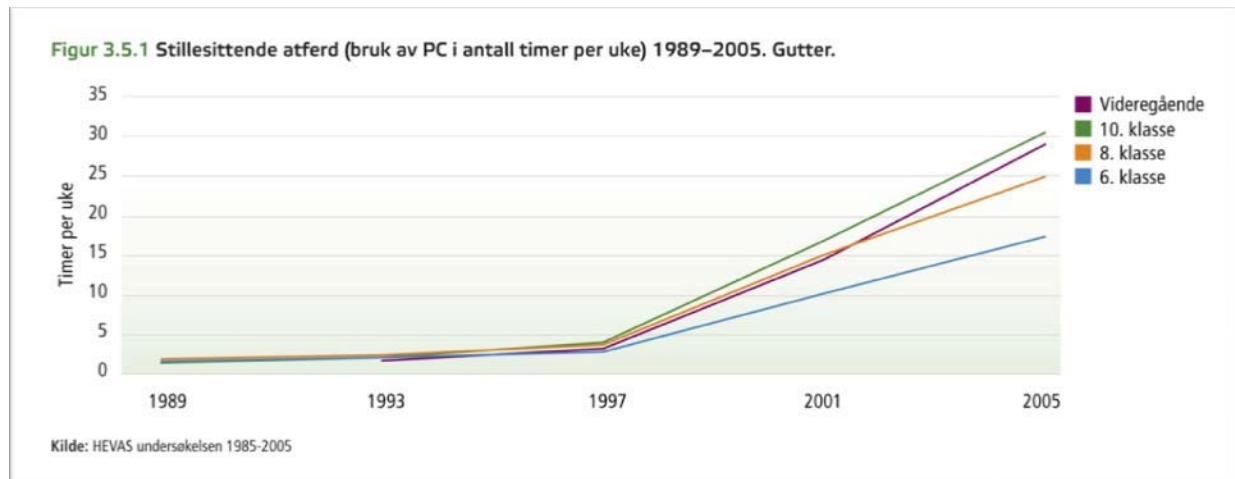
medlemskap i idrettslag, som også er den organisasjonsformen som soleklart lokker til seg flest ungdommer. Vel halvparten av tenåringene her i landet er aktive innen idrettslag. Men det er verdt å merke seg at en like stor andel trimmer på egen hånd (Rossow 2003). Men her er det overlapp mellom egentrening og organisert idrett. Det er tydelig at en del av ungdommene både trener selvstendig og innen organiserte former. Andelen ungdommer som trener i idrettslag synker utover i tenårene og det er de som trener en til to ganger pr uke som har hatt størst frafall. Andelen blant de som trener tre eller flere ganger pr. uke er ikke redusert i samme grad (Solenes og Strandbu 2007). Den samme nedadgående tendensen kan også ses når det gjelder ungdommenes fysiske aktivitet i friluft som ved for eksempel ski/fotturer, snowboardkjøring, fiske og fotball.

Annen fritid

Men fritiden er mer enn deltakelse i ulike organisasjoner. Samvær med venner er for åtte av ti ungdommer en viktig fritidssyssel og som opptar mye av fritiden for mange. Slike sammenkomster foregår i all hovedsaklighet hjemme hos ungdommene. Når bortimot like mange tilbringer en eller flere kvelder i uka sammen med familien hjemme resulterer dette i at hjemmet blir en sentral fritidsarena. En annen aktivitet som forsterker dette er at så mange som tre av fire hjelper til på hjemmebane med hus- og hagearbeid (Rossow 2003). Resultater fra en undersøkelse som Bjerke et al. (2006) gjorde blant barn i Groruddalen viser også lignende tall. Aktiviteter som de fleste har gjort den siste uka er bedrevet enten hjemme eller hos venner.

Men også shopping er en hobby som godt over halvparten av ungdommene trives med. Undersøkelsen Ung i Norge 2002 (Rossow 2003) viser også at medier som fjernsyn og aviser opptar fritiden til ungdom. Nesten alle ungdommer ser vanligvis på fjernsyn på hverdager og halvparten ser mer enn to timer daglig. Mer en 75 prosent har også lest aviser den siste uka. Men i tillegg er bruk av PC en utstrakt hobby. Innen bruk av datamaskin har det skjedd en kolossal økning. Spesielt gutter tilbringer mye tid foran skjermen. I 2001 satt gutter på 15 år i gjennomsnitt mer en 16 timer i uka med PC. Jevnaldrende jenter tilbrakte omtrent en tredjedel av tiden med skjermaktiviteter (Wold et al. 2005).

I perioden mellom 2001 og 2005 har denne fritidsaktiviteten eskalert voldsomt. I løpet av disse 4 årene har jentenes bruk av PC tredoblet seg, mens hos gutter er PC-bruken doblet og gutter i 10. klasse toppe med over 30 timer pr uke (Figur 1). Det er verdt å merke seg at tallene viser bruk i fritiden. Tv-kikking og databruk på skolen er ikke med.

Figur 1: Utvikling i bruk av PC hos gutter fra 1989 og fram til 2005 (Helsedirektoratet 2009).

Livingstone (2002) hevder (i følge Torgersen 2007) at ungdom i dag har en større soveromskultur enn før. Mye av fritiden blir tilbrakt på eget rom, i motsetning til tidligere generasjoner som brukte mer av fritiden sin utendørs. Resultater fra undersøkelsen Ung i Oslo 2006 (Torgersen 2007) viser at blant ungdom mellom 14 og 17 år har så mange som 98 prosent PC hjemme og 97 prosent har tilgang på internett. Bortimot 70 prosent av guttene har egen PC på rommet, mens andelen jenter er 56 prosent. Nesten like mange har tilgang på internett på sitt eget rom. Over halvparten av ungdommene i undersøkelsen gjør også lekser på PC i løpet av uka. Dette fører til at ungdomsrommene har utviklet seg til å bli et teknologisk underholdnings- og arbeidsrom.

Selv om stillesittende aktiviteter som bruk av PC og fjernsynstitting har økt og at fysisk aktivitet i friluft, samt at deltakelse i idrettslag synker i takt med alder utover i tenårene, er fortsatt over halvparten av ungdommene aktive med egen trening. På tross av at idrettens medlemstall har minket innebærer ikke det at folk er mindre aktive enn tidligere. Over halvparten av de som er spurt i Ung i Norge 2002 har trimmet på egen hånd. Denne andelen

har vært stabil mellom 1992 og 2002 (Krange og Strandbu 2004). Men også egentrening har en avskalling blant ungdommene ettersom de blir eldre. Men tendensen er svak og nesten ikke merkbar. Dette innebærer at også uorganisert trening er viktig for mange ungdommer på fritiden, selv om ikke alle trener like mye.

Som det ble vist til med deltakelse i idrettslag forandres fritidsbruken seg utover i ungdomsårene. Retningen endres til mindre organisert og forpliktende organisasjonsdeltakelse til mer selvstyrte aktiviteter og økt individualisering ettersom ungdommene blir eldre (Krange og Strandbu 2004).

Helseeffekter av fysisk aktivitet og friluftsliv

"Jeg har alltid trodd at fysisk aktivitet er en nøkkel ikke bare til fysisk helse, men også til sinnsro. Mange ganger i gamle dager lot jeg mitt sinne og frustrasjon gå utover en boksesekk istedenfor å ta det ut overfor en kamerat eller endatil en politimann. Trening løser opp spenninger, og spenninger ødelegger sinnsroen. Jeg fant ut at jeg arbeidet bedre og tenkte klarere når jeg var i god fysisk form, så trening ble en av de ting i mitt liv som jeg aldri gir avkall på."

Nelson Mandela, 1995

Mange fritidsaktiviteter hvor barn og unge tidligere brukte kroppen, er nå erstattet med aktiviteter hvor de er fysisk inaktive. Denne generelle reduksjonen i fysisk aktivitetsnivå, kombinert med økt energiinntak ved stillesittende aktiviteter, antas å være en av grunnene til økt gjennomsnittlig kroppsvekt blant barn og unge (Helsedirektoratet 2009). Wold et al. (2005) påpeker (i følge Klepp & Aar (1997) at grunnlaget for god eller dårlig helse og valg av helsevaner etableres i stor grad i ungdomsårene. Eksempel på vaner som etableres og utvikles i denne perioden av livet er bruk av tobakk, alkoholkonsum, matvaner og fysisk aktivitet.

Det er tidligere vist at ungdommer tilbringer en stor del av fritiden hjemme og at stillesittende aktiviteter i denne aldersgruppa har økt formidabelt de siste årene. I samme periode har

oppslutningen i organisert idrett sunket, mens andelen som driver med egentrening har vært stabil. Tradisjonelt friluftsliv har, ved synkende oppslutning, også fått merke at ungdommen har valgt mer ”bedagelige” former for uteaktiviteter som blant annet økt bruk av alpinanlegg i stedet for langrennski og motorbåt fremfor ro- og padleturer.

Kunnskap om utviklingstrekkene når det gjelder fysisk aktivitet og fysisk form er mangelfull. I St. meld. nr. 16 (2002-2003), Resept for et sunnere Norge og Handlingsplanen for fysisk aktivitet 2005-2009, understrekes dette. For å få et bedre bilde av denne utviklingen har Norges idrettshøgskole, på oppdrag fra Helsedirektoratet, kartlagt aktivitetsnivået og fysisk form for 9- og 15 åringer i Norge (Helsedirektoratet 2008). Fra rapporten kom det fram at drøyt halvparten av 15 åringene tilfredsstilte gjeldende norske anbefalinger om minimum en times variert fysisk aktivitet daglig. Et sentralt mål for norske helsemyndigheter er å øke denne andelen (Helsedirektoratet 2008). Generelt var det høyere aktivitet på hverdager enn i helgene og at aktivitet var relatert til skole/SFO og organiserte tilbud på kvelden. Samme mønster er også funnet i de øvrige nordiske land. Det viste seg at guttene var noe mer aktive enn jentene. Fra resultatene i undersøkelsen framkom det at 9 åringene var i snitt 43 prosent mer aktive enn de på 15 år. At aktivitetsnivået er betydelig lavere hos 15 åringer harmonerer med de resultat Wold et al. (2005) fant om at økningen i stillesittende aktiviteter hadde økt vesentlig i denne aldersgruppa. Tilsvarende kartlegginger er gjort i andre land og det gjennomsnittlige aktivitetsnivået er høyere hos norske barn sammenlignet med Danmark, Estland og Portugal.

Kan friluftsliv bidra til bedre helse?

Det er bred enighet om at kroppslig aktivitet har effekter på vår fysiske helse. Regelmessig fysisk bevegelse er viktig for vekst og utvikling og har en forebyggende effekt mot en rekke sykdommer. Helsefremmende fysisk aktivitet gir også økt overskudd, virker positivt på humøret, og er en fin mulighet til sosialt samvær. Daglig fysisk aktivitet er viktig for barn, unge, voksne og eldre. Personer som er fysisk aktive lever også i gjennomsnitt lenger enn personer som er lite fysisk aktive (Departementene 2005).

Men begrepet fysisk aktivitet favner vidt og innbefatter mange typer ”kroppslig bevegelse”. Friluftsliv er blant de aktiviteter som i aller høyeste grad kommer inn under denne kategorien. Men friluftsliv er ikke bare relatert til den fysiske helsen vår. Friluftsliv kan også ha en mental helseeffekt. Friluftsliv er for mange en kilde til økt trivsel både i hverdag og i ferier. Friluftsliv har i seg ulike elementer som både hver for seg og sammen kan ha positiv virkning i forhold til livskvalitet og helse: fysisk aktivitet, naturopplevelse og miljøforandring (Folkehelseinstituttet 2008). Helsemessig er det heller ingen ny tanke at friluftsliv og frisk luft er sunt. På begynnelsen av forrige århundre ble det bygd sanatorier som behandlet tuberkulose og lungesyke. Disse institusjonene ble etablert nær naturen med god tilgang til ”ren” luft i nærheten av fjell, skog eller ved sjøen.

Flere studier blant voksne rapporterer om positiv sammenheng mellom fysisk aktivitet og god helse, men blant unge er denne sammenhengen mindre studert (Sagatun et al. 2005). Friluftundersøkelser som har hatt helse som tema viser at man sjelden kan snakke om et årsak - virkningsforhold. Det er vanskelig å fastslå om det er friluftslivet som gir god helse eller om det er den gode helsen som bidrar til at vi utøver friluftsliv. En annen utfordring er å holde fra hverandre hvilke faktorer i friluftslivet som gir positiv helseeffekt. Er det naturopplevelsen, typen aktivitet, spenningen, stillheten, sollyset eller den sosiale rammen? Eller er det en kombinasjon av alt dette (Bischoff et al. 2007)?

Fysisk aktivitet har stor effekt for den mentale helse (Martinsen 2008). Det finnes flere forklaringer på sammenhengen mellom fysisk aktivitet og god mental helse, og det er ikke usannsynlig at flere av disse kan være riktige samtidig. En av de vanligste psykologiske forklaringene finnes i den kognitive teorien som sier at endret atferd på sikt kan endre tankene og følelsene. Ifølge denne teorien oppstår den positive effekten når treningen får tankene over på noe annet. Treningen gir også positive forsterkninger etter hvert som du når mål og merker at treningen blir mindre anstrengende. Det finnes også ulike biologiske forklaringer på hvordan fysisk aktivitet virker på sinnet. For det første ser det ut til at fysisk aktivitet påvirker nivået på de såkalte gladstoffene i blodet, som for eksempel endorfin og dopamin. For det andre kan det se ut til at temperaturøkningen i kroppen har effekt. En tredje forklaring handler om at den delen av hjernen som knyttes til kunnskap og læring har vist seg å være mindre hos deprimerte, og den kan vokse ved fysisk aktivitet (Martinsen 2008)

Er fysisk aktivitet like bra inne som ute?

At fysisk aktivitet er positivt for kroppen er det generell stor oppslutning rundt. Men fysisk aktivitet er ikke nødvendigvis bare knyttet til naturomgivelser. Tvert imot er innendørs-/baneaktiviteter eller spasertur på asfalten vanlig. Det er rimelig å anta at fysisk aktivitet i naturen, med de variasjoner i underlaget og hindre, etc. dette gir, kan gi ytterligere fordeler. Effekter av naturopplevelse, dagslys, stillhet, ro og frisk luft kan eventuelt forsterke virkningen. Myrvang (2002) fant i sin studie ((i følge Bischoff et al. 2007) fra Finnmark at fysisk aktivitet innendørs innvirket positivt på den mentale helsen til en viss grad. Men for kvinner slo tendensen negativt ut ved økende intensitet. Aktivitet i friluft viste ingen slik synkende tendens for den mentale effekten. Derimot viste dataene fra undersøkelsen en stigende rapportering av god psykisk helse med økende intensitet ute i det fri.

Har skolen ansvar for ungdoms friluftsliv?

Barn og ungdom tilbringer en stor del av tiden sin på skolen og denne arenaen er en del av en lang læringsprosess. Mengden og kvaliteten på friluftsliv i skolen blir derfor viktig for å kunne gi elevene opplevelser, erfaring og kunnskap om friluftsliv. Informasjon, opplæring og veiledning er sammen med forskjellige former for aktivitetstiltak og tilrettelegging sentralt for å kunne motivere til økt deltakelse i friluftsliv. I dette arbeidet er skolesektoren en betydningsfull aktør (St. meld. nr. 39, 2000-2001). Som en del av denne stimuleringsoppgaven er vektlegging på å øve opp kunnskap og ferdigheter vesentlig. Dette er viktig for å kunne ferdes trygt i naturen, som f. eks behov for nødvendig utrustning, kart, kompass og vurdering av vær- og føreforhold.

Rammer for friluftsliv i skolen er gitt i læreplanverket for Kunnskapsløftet (2006) for både grunnskolen og videregående opplæring. Friluftsliv er en del av kroppsøvningsfaget og friluftsliv likestilles med allsidig idrett og dans. Faget skal gi elevene naturopplevelser og innsikt i å bruke naturen til idrett og friluftsliv på en naturvennlig måte. Det forrige læreplanverket, L 97, gjaldt bare for den 10-årige grunnskolen, men la på samme måte som i Kunnskapsløftet rammer for friluftsliv i skolen.

Utdrag fra formål med faget (Kunnskapsløftet 2006):

- *Det er viktig å gi barn og unge forutsetninger for å være med i og utvikle ferdigheter i idrett og andre aktiviteter som blant annet friluftsliv, samt å ferdes og oppholde seg i naturen. Fysisk aktivitet for alle i oppveksten er også viktig for å fremme ei god helse.*

Friluftsliv som hovedområde i læreplanverket (Kunnskapsløftet 2006), skal omfatte kunnskap og evner som behøves for å ferdes i naturen. Det skal vektlegges fokus på lokale friluftstradisjoner, bruk av nærmiljøet, og hvordan en kan orientere seg og oppholde seg i naturen til ulike årstider.

For de forskjellige årstrinnene legger Kunnskapsløftet (2006) opp til ulike kompetansemål med en progresjon fra 4 trinn til og med tredje år i den videregående skolen. Målene spenner fra å bruke enkle hjelpemidler, kart og kompass hos de yngste, til å planlegge og gjennomføre aktiviteter/overnattinger, naturen som matkilde og hvilke innvirkning mat, utstyr og klær har på opplevelsen av naturen.

Av St. meld. nr. 39 (2000-2001), Friluftsliv - Ein veg til høgare livskvalitet, framgår det at undervisningen i skolen skal: ”gjøre sitt til at elevene trives med fysisk aktivitet og friluftsliv, og medvirke til at de tar vare på kroppen sin og utvikler gode helsevaner”. Gjeldende mønsterplaner vektlegger skolens forpliktelser til å gi opplæring i friluftsliv og rammene gir et bra utgangspunkt til dette. Men skolen møter mange hindre i veien for å gjennomføre det Stortingsmeldingen legger opp til. Langt fra alle skoler har egnede uteområder i nærheten til slike aktiviteter. Trang skoleøkonomi kan forhindre turer og opphold på leirskole. Et leirskoleopphold kan for mange elever være et møte med ukjent natur og omgivelser og andre aktiviteter enn de opplever til daglig, selv på en skole med et godt innarbeidet undervisningsopplegg innen friluftsliv. Andre utfordringer som manglende kunnskap, motivasjon og mangelfulle undervisningsopplegg kan være utfordringer som begrenser den enkelte skoles satsing på friluftsliv. Evaluering av Reform 97 (Norsk forskningsråd 2003) viser at kroppsøvningsfaget, av både lærere og elever, først og fremst blir oppfattet som en rekreasjon i skolehverdagen. Friluftsliv, sammen med dans, som er høyere prioritert enn i tidligere planer får minst oppmerksomhet og tid, selv om områdene er i utvikling.

Presisering av problemstillingen

I dette kapitlet har jeg belyst teori og empirisk forskning som forklarer begrepet friluftsliv og vist hvordan utviklingen av friluftslivet har utartet seg siden starten av 1970-tallet. Fakta fra starten av dette årtusenet har klarlagt hvordan og i hvilken grad friluftslivet utøves i dag, både det tradisjonelle og det mer ”moderne” friluftsliv. Men hvordan vil framtidige generasjoner praktisere friluftslivet og hva vil preferansene bli innen bruk av naturen? I denne teoridelen fremlegges det tallmateriale som beskriver i hvilken grad nærområdet til eget hjem blir brukt som friluftsarena, og hva som er det typiske for hverdagsfriluftslivet. For å få en bedre forståelse av hva som opptar ungdom i fritiden har jeg lagt fram empiriske data fra Ung i Norge 2002 og hva slags konsekvenser dette har ført til for friluftslivet. Skolen, med de sentrale føringer den har fått, er og en viktig arena som kan bidra til et endret fokus på friluftsliv blant ungdom.

Avslutningsvis i dette kapitlet vil problemstillingene klargjøres og presiseres. Jeg vil i dataanalysen se nærmere på likheter og forskjeller mellom mine informanternes bruk av fritid og preferanse for eget nærområde. Representerer nye trender innen friluftslivet og fritidsbruk en vridning vekk fra tradisjonelle bruksmønstre av naturen i form av andre motiver og et annerledes natursyn? Har erfaringer fra barndommen noen form for innvirkning på bruken og opplevelsen av naturen?

Som følge av dette har jeg utarbeidet konkrete spørsmål som jeg skal forsøke å besvare gjennom dataanalysen nedenfor.

1) Fritid og friluftsliv

- a. Hva gjør ungdommer i Brumunddalsområdet i fritiden?
- b. Inne- og uteaktiviteter, hva er best? Formål, hvor, når, varighet, hyppighet,
- c. Prefererte naturområder
 - Hvilke naturtyper foretrekker ungdom?
 - Har ungdom lett tilgang til naturområder de foretrekker eller finnes det ulike barrierer?

d. Naturopplevelsen

- Hvordan oppleves uteaktiviteter og friluftsliv?
- Prioriteres friluftsliv i hverdagen av ungdom?
- Hvordan oppleves det å ha tidspress på tur?

2) Alder og kjønn

- a. Har fritidsaktivitetene endret seg fra barn til tenåring? Hva var i så fall forskjellene?
- b. Er det forskjeller i bruk og opplevelse av naturen mellom gutter og jenter?

3) Foreldres og venners påvirkning

- a. Hva slags erfaring har ungdom med friluftsliv fra barndommen?
- b. Har erfaringer/stimulans tidlig i livshistorien hatt innvirkning på friluftsliv og naturbruk i ungdomstiden?
- c. På hvilken måte har ungdom tilegnet seg eventuelle ferdigheter til å ferdes i naturen og utøve friluftsliv?

4) Skolen rolle om formidling av kunnskap og motivasjon

- a. Opplever ungdom at skolen har bidratt til ny kunnskap og evner for å ferdes trygt og oppholde seg i naturen?

Materiale og metoder

Valg av metode

Jeg har valgt å bruke kvalitativ metode for og skaffe til veie data til denne oppgaven. Denne metodikken genererer data i form av tekst, og ikke tall som i kvantitativ metode (Leifson 2006). Ved å benytte en kvalitativ undersøkelse kan resultatene ikke være statistisk representative og de kan heller ikke analyseres statistisk. De belyser likevel fenomenet som undersøkes og gir dermed en tematisk representativitet. Det er materialets dybde og kvalitet som er viktig, ikke antall personer som deltar i studien (Thagaard 2002).

I kvalitativ tilnærming kan det benyttes flere metoder for å samle inn data på. Jeg bestemte meg for kvalitativt åpent intervju, med en delvis strukturert intervjuguide. Men en kan også bruke gruppeintervju, observasjon og dokumentundersøkelse.

Et annet alternativ kunne være et kvantitativt studium, men jeg ville ikke benytte et spørreskjema med fastlagte svar. Det som var interessant var å få høre den enkeltes nyanserte beskrivelse av egen livshistorie og sine erfaringer slik akkurat de husker det. Jeg ville høre ungdommenes egen tolkning av mine spørsmål, og at deres egen opplevelse skulle komme fram. Disse subjektive svarene ville jeg ikke fått ved et kvantitativt studium. Intervjuet gir i tillegg rom for refleksjon underveis i intervjusituasjonen. Det betyr at nye perspektiver som kommer fram kan dveles ved, og muliggjør kunnskapsdannelse underveis i intervjuet og i forskningsprosessen. Dette kalles en eksplorerende tilnærming og er vanlig innen humaniora.

For å få dette til er det nødvendig å få tak i relevante informanter. En er også avhengig av å oppnå et tillitsforhold under intervjuet (Leifson 2006). Etter mange år som ansatt i 4H, en ideell barne- og ungdomsorganisasjon, har jeg utstrakt erfaring i det å kommunisere med og oppnå trygghet hos ungdom. Den egenskapen hadde jeg lyst til å anvende meg av i undersøkelsen. Metodikken ble da personlig intervju fordi jeg mente dette ville passe min undersøkelse best.

Kvalitative intervjuer

Dette er trolig den vanligste datainnsamlingsmetoden innenfor kvalitativ metode. Denne fremgangsmåten er kjennetegnet ved at undersøker og informant snakker sammen i en vanlig dialog. De data som samles inn er i form av ord, setninger og fortellinger (Jacobsen 2005). Denne metoden er hensiktsmessig for å få fram enkeltindividers fortolkning og forståelse av et eller annet fenomen. En får fram den enkeltes holdninger og oppfatninger. Kvalitativt intervju er godt egnet for å få fyldig og omfattende informasjon om hvordan andre mennesker oppfatter sin livssituasjon (Thagaard 1998).

Det er flere måter å foreta individuelle intervjuer på. Det kan gjennomføres ansikt til ansikt eller fysisk atskilt som ved bruk av telefon eller på e-post. Begge metoder har sterke og svake sider. Det virker som om personer i intervjusituasjoner har lettere for å snakke om følsomme temaer ansikt til ansikt enn over telefon og e-post (Jacobsen 2005). Ved å være fysisk tilstede sammen med informanten må forskeren skape trygghet og en ramme rundt forskningssamtalen som gjør at den intervjuede føler seg trygg og bekvem med situasjonen. På denne måten skapes en atmosfære og en fortrolighet som gjør at informanten er komfortabel til å snakke fritt om egne følelser og erfaringer (Kvale 2001). En annen fordel er at en kan observere hvordan den som undersøkes opptrer, en kan også se hvor langt en kan gå med eventuelle oppfølgingsspørsmål uten at vedkommende blir beklemt eller ikke vil snakke mer om et tema. Dette kan få stor betydning for intervjuets forløp. Disse mulighetene mister en ved intervju over telefon/internett.

Derimot kan en slik metode hindre ”intervjueffekten”. Det innebærer at informanten opptrer unormalt på grunn av intervjuerens nærvær eller omgivelsene. Helt generelt virker det som personlige intervjuer innbærer færre og mindre trusler mot gyldighet og pålitelighet (Tabell 1) enn åpne intervjuer gjør via telefon og e-post (Jacobsen 2005).

Tabell 1: Definisjon på gyldighet og pålitelighet (Jacobsen 2005)

Validitet (gyldighet)	Validitet er et mål på i hvilken grad undersøkelsesopplegget er egnet til det vi ønsker å undersøke.
Reliabilitet (pålitelighet)	Reliabilitet er et mål på i hvilken grad resultatene av en undersøkelse er pålitelige. Er det noe ved undersøkelsesopplegget som har påvirket resultatene, er de til å stole på?

Jeg var meget oppmerksom på disse forholdene og at min tilstedeværelse kunne påvirke intervjuet. Jeg var og oppmerksom på at det også kunne virke skremmende at jeg som voksen skulle intervju de som var yngre. For å redusere effekten av dette brukte jeg god tid til å snakke sammen og bli kjent med ungdommene i forkant av intervjuene, samt velge lokaler som virket trygge. I tillegg var jeg vaksom på at jeg kunne sende signaler som, for eksempel kroppsspråk, ansiktsuttrykk og holdning som kunne påvirke svarene. For å forebygge at jeg fikk `unaturlige` svar, det vil si svar informanten trodde jeg ville ha, var innledningen på undersøkelsen lagt opp med generelle spørsmål om informanten. Det var helt bevisst ikke lagt opp til spørsmål vedrørende hovedtemaet som var bruk og opplevelse av natur i startfasen av intervjuet. På denne måten mener jeg å ha redusert intervju effekten og dermed øke påliteligheten i undersøkelsen.

Intervjuguide

For å sikre at en kommer inn på de viktige temaene man ønsker å få belyst, bør det utarbeides en intervjuguide (Jacobsen 2005). En intervjuguide kan ha ulike grader av åpenhet. Den kan inneholde emnene og hvilken rekkefølge de skal ha i intervjuet. Det kan være en grov skisse over emnene som skal tas opp. En mellomløsning kan være et halvstrukturert opplegg der en bruker en grov skisse, men med forslag til spørsmål. En intervjuguide kan også bestå av en strukturert intervjuform med mer presise spørsmål i et detaljert oppsett (Kvale 2006).

Intervjuguiden (Vedlegg 1) jeg utarbeidet og benyttet var å betrakte som delvis strukturert. I følge Thagaard (2002) er denne tilnærmingen den mest brukte i kvalitative intervjuer. Her er temaene som det spørres om hovedsakelig fastlagt på forhånd, men rekkefølgen kan endres underveis. Fleksibiliteten er viktig for å knytte spørsmålene til den enkeltes forutsetninger, samt å være åpen for at det kan dukke opp temaer som forskeren ikke har tenkt på.

Intervjuguiden min er oppdelt i 7 temaer. Den er bygd opp med en presentasjon og en beskrivelse av fritidsinteresser i begynnelsen slik at informanten skal føle seg trygg og komfortabel ved å svare på enkle spørsmål. Videre er intervjuguiden lagt opp til å foreta et dykk i vedkommendes bakgrunn, der jeg vil finne ut hva for aktiviteter de bedrev som barn, og da primært hvordan de hadde brukt fritiden sin ute. Siden går jeg over til å spørre etter hva og hvordan ting endret seg når de ble tenåringer og hvordan de beskriver sin bruk og opplevelse av naturen i dag. Jeg valgte også å ta med skolens fokus på natur/friluftsliv og om det eventuelt har påvirket ungdommenes interesse og ferdigheter som brukere av naturen i dag. Til slutt ønsket jeg å høre hva slags tanker og refleksjoner de hadde om framtiden, både i forhold til seg selv og til en mulig familie.

I ettertid kan jeg se at jeg som intervjuer i de første intervjusituasjonene var litt for opptatt av å følge rekkefølgen på temaene og litt for rask til å stille nye oppfølgingsspørsmål. Etter hvert som ble jeg mer trygg og kjent med guiden ble det enklere å komme med mer relevante oppfølgingsspørsmål, til rett tid. Jeg ble også bedre til å huske hva informanten tidligere hadde fortalt, samt å benytte fleksibiliteten intervjuguiden åpnet for. Selv med mer erfaring ble det likevel til at jeg i en viss grad fulgte oppbyggingen av intervjuguiden. Dette kan, sett under ett, minne om at intervjuene ble mer strukturert enn planlagt, men fordelene med en slik tilnærming er at resultatene er mer sammenlignbare fordi at informantene har svart på de samme temaene (Thagaard 2002). Ulempen ved og ikke å bruke fleksibiliteten fullt ut er at dataene kan ligne mer på det som framkommer gjennom et spørreskjema, snarere enn et åpent forskningsintervju.

Rekruttering og utvalg av informanter

Et grunnleggende problem for kvalitative undersøkelser er at vi ikke kan få undersøkt alle vi ønsker og vi får ikke studert det alle gjør til enhver tid. Denne metoden har som hensikt å oppdage fenomener og si noe om det unike og spesielle, ikke det generelle og typiske (Jacobsen 2005). Denne typen datainnsamling er ressurskrevende. Det er behov for å avgrense oppgaven, for å gjøre den overkommelig, selv om det er ønskelig å ha med mest mulig. Undersøkelsen har dermed bare gyldighet for de tema, variabler og kontekst vi ønsker å studere og som en har valgt å ta med i problemstillingen. Kvalitative intervjuer baserer seg på strategiske utvalg, det vil si en etterstreber å skaffe informanter som har de egenskaper som er relevante i forhold til problemstillingen (Thagaard 2002).

For å få rekruttert informanter jeg mente ville være kvalifiserte til undersøkelsen har jeg benyttet blant annet ”snøballmetoden”. Denne metoden går ut på å kontakte noen personer som har de egenskapene eller kvalifikasjonene en ønsker skal være med i utvalget. Deretter ber man disse personene om navn på andre som har tilsvarende egenskaper. Denne strategien kan ha ulempen ved at utvalget vil bestå av personer innen samme nettverk. For å motvirke dette har jeg valgt å benytte denne metodikken på kun noen av informantene. Undersøkelsen tar for seg ungdommer i Brumunddalsområdet og informanter ble valgt ut fra blant annet dette kriteriet, samt at det var ønskelig med en jevn fordeling mellom kjønn. Det var heller ikke aktuelt at informantene var for unge. En nedre alder ble satt til ca 14 år. Begrunnelsen for å intervju ungdommer som var eldre enn 14 år er basert på egen erfaring og antakelser om at eldre informanter gir fyldigere og mer utdypende svar.

Første intervju ble gjennomført med ei jente på 15 år. Vedkommende hadde jeg blitt kjent med gjennom 4H, en organisasjon som jeg arbeidet i og som hun var medlem av. Dette var et bevisst valg med tanke på at det første pilotintervjuet skulle være en test for å se om intervjuguiden fungerte etter intensjonen og om innholdet ga meg svarene og betraktningene jeg ville innom.

Valget av prøveinformant som visste hvem jeg var, mente jeg ville ufarliggjøre selve situasjonen med båndopptaker, i en trolig ukjent situasjon for vedkommende. Intervjuet ble etter min mening bra og jeg foretok bare små endringer av intervjuguiden i etterkant.

Denne prøveinformanten som var medlem av 4H Hedmark synes jeg var et godt utgangspunkt for å skaffe aktuelle intervjuobjekter. Jeg ba deretter om tips på aktuelle bekjente som kunne være potensielle til å delta i undersøkelsen. De to neste informantene ble altså rekruttert via det første intervjuobjektet. Dette var også jenter, på henholdsvis 15 og 14 år, med tilknytning til 4H, men uten at vi kjente til hverandre. Den fjerde informanten, en gutt på 15 år, ble også rekruttert gjennom 4H. Fylkeskontoret i 4H Hedmark ble kontaktet og jeg fikk tilgang til lister på gutter i aktuell alder og relevant bostedsadresse.

For å oppnå større bredde i utvalget var det hensiktsmessig å skaffe data fra flere ulike miljøer, ikke bare fra de ungdommene som hadde 4H til felles, selv om det viste seg at også de hadde ulike interesser. Den neste informanten var en gutt på 16 år som drev med motorsport og snowboard. Det siste intervjuet ble gjennomført med en gutt som var medlem av en jeger- og fiskeforening. Han var 20 år og den eldste av informantene. De to sistnevnte ble kontaktet etter tips fra lederne i de to foreningene jeg kontaktet.

Alle informantene, med unntak av den første, var personer jeg ikke kjente.

Førstegangskontakt ble gjort via telefon, der undersøkelsen ble presentert og gjort rede for. Alle som takket ja til å la seg intervju, fikk tilsendt e-post som inneholdt et informasjonsbrev (Vedlegg 2) med utfyllende opplysninger og samtykkeerklæring. Sistnevnte gjaldt for personer under myndighetsalder og som jeg ønsket skulle ha underskrift fra sine foresatte før de deltok i undersøkelsen.

Det var ellers gjennomgående enkelt og uproblematisk å få etablert kontakt og få til en avtale med intervjuobjektene. Det var kun en person som takket nei til å la seg intervju. Det tolker jeg dit hen at fremgangsmåten for å skaffe informanter var vellykket. Derimot hadde jeg langvarige problemer med å få tak i en ungdomsrepresentant fra den lokale fiskeforeningen.

Derfor ble en jeger- og fiskeforening noe lengre unna Brumunddal kontaktet. Her gikk det raskt å etablere kontakt med en aktuell informant.

Intervjuene og intervjusituasjonen

Jeg har foretatt seks intervjuer med ungdommer i fra 14 til 20 år. Fem personer var fra 14 til 16 år og en på 20 år. Alle bor i nærheten av Brumunddal og har det som nærmeste tettsted, med unntak av en person som bor nærmere Moelv, men går på skole i Brumunddal. Det ble benyttet båndopptaker under intervjuene etter godkjenning av informantene. Dette føltes som en stor fordel og på denne måten slapp jeg å notere annet enn stikkord under samtalen og kunne fokusere mest mulig på innholdet i samtalen i stedet for notatene. Alle opptakene er konvertert til pc. Det var ulikt hvordan ungdommene reagerte på båndopptakeren. Enkelte var litt skeptiske og virket noe uvante med denne situasjonen, mens andre reagerte ikke på at samtalen ble tatt opp.

Intervjuene er transkribert og skrevet ut i sin helhet, og det er dette som utgjør datamaterialet analysen bygger på. Transkriberingen ble gjort fortløpende. Jeg har valgt å skrive av ordrett alle intervjuene. Dette medførte mye langtekkelig og tidkrevende avskrivning. Bonusen var at jeg fikk meget godt innblikk i materialet og oversikt over intervjuene.

De fire første informantene jeg intervjuet var alle medlemmer i 4H Hedmark. I forkant av alle intervjusamtalene hadde jeg en prat med vedkommende der vi snakket generelt om 4H, hva de gjorde i 4H, om 4H-leirer, hva slags andre interesser de drev på med, hvilken rolle jeg hadde i 4H og om hensikten med oppgaven. I tillegg informerte jeg om anonymiseringen av intervjuene, at alt materiale skulle slettes og at det kun var jeg som hadde tilgang til opptakene. Det syntes å virke beroligende og opplysende på informantene, samt at de ble trygge på meg og min hensikt med intervjuet. Vår felles tilknytning til 4H mener jeg bidro på en måte slik at jeg fikk et bra utbytte av disse intervjuene. Som mangeårig ansatt i en barne- og ungdomsorganisasjon har jeg også rimeligvis en evne til å prate med ungdommer på en måte de oppfatter og forstår bra.

De tre første intervjuene ble gjort på biblioteket i Brumunddal, i et rolig hjørne av fellesarealet, samtidig med at det var andre besøkende til stede i lokalet. Dette påvirket etter min oppfatning ikke informantene nevneverdig. Det fjerde og siste av intervjuene med 4H-erne foregikk på et grupperom på samme bibliotek, der vi var helt alene. Alle disse fire intervjuene ble gjennomført etter skoletid. På denne måten unngikk vi tidspress og vi disponerte den tiden vi trengte for å få til et godt resultat. Det var etter informantenes forslag at biblioteket ble valgt for gjennomføring av intervjuene. Det var og praktisk i forhold til å møtes. Biblioteket var tydeligvis et sted ungdommene følte seg bekvemme og som de hadde besøkt tidligere.

Det neste intervjuet ble foretatt hjemme hos informanten etter skoletid. For å bli bedre kjent med denne informanten, som ikke var medlem av 4H, tilbrakte vi tid sammen i bilverkstedet og snakket om hobbyene hans. Jeg kjente mor til vedkommende fra min egen barndom, samt at vi hadde andre felles bekjente. Om dette var utslagsgivende til at han virket meget rolig og tillitsfull er uvisst, men jeg velger å tro det. Samtalen foregikk inne over en kopp med kaffe, uten noen andre hjemme, men fikk etter ei stund et kort besøk av en yngre halvbror. Dette hadde ingen betydning for intervjuet.

Det siste intervjuet ble og gjennomført hjemme hos informanten på kvelden. Den eldste av informantene var også alene hjemme. Også her brukte vi god tid på å bli kjent, skape trygghet og snakke om hobbyer og hverdagslige ting. Som på de foregående intervjuene orienterte jeg de to siste informantene om hensikten med oppgaven og om hvordan jeg skulle behandle datamaterialet med hensyn på anonymitet.

Presentasjon av informantene

Jeg ønsker å presentere informantene slik at deres historie og nåsituasjon danner et bakteppe for deres svar og betraktninger rundt spørsmålene jeg har stilt dem. Ungdommene presenteres kronologisk og i den rekkefølge de ble intervjuet. De har alle blitt tildelt fiktive navn, for å bevare deres anonymitet. Denne framstillingen legger vekt på alder, bosted, familie og fritidsinteresser. I tillegg til dette blir også deres forhold til friluftsliv og bruk av naturen nevnt i korte trekk. Slikt sett blir leseren kjent med informantene.

Anne

Anne er ei jente på 16 år og som bor i Brumund. Hun bor på gård sammen med mor og far. Her har hun bodd hele livet med to søsken på 8 år og 19 år. For tiden går hun siste året på ungdomskolen, og neste år skal hun til USA på High school. Anne er ei meget aktiv jente som er med i flere ungdomsorganisasjoner, spiller i korps og går aktivt på ski og driver med egentrening i form av jogging eller på ski. Friluftsliv er også etter hvert i ungdomstiden blitt en større del av hennes fritidsinteresser med turer i fjellet både sommer og vinter, samt aktiv bruk av Mjøsa og innsjøer på fjellet. Som yngre var hun med foreldre og besteforeldre på tur. I det senere er det en venninne som i større grad har tatt over som turvenn. Den fritida som er til overs bruker hun til venner og på jobb. Det blir også noe jobb i ferier.

Beate

Denne jenta bor også litt utenfor Brumunddal i en enebolig, som hun beskriver som ”midt utpå et jorde” sammen med sin mor og far. Beate er 16 år, går på ungdomsskolen, og er enebarn, men har hund som hun presiserer. Også denne informanten er aktiv skiløper og er med i 4H. I motsetning til Charlotte så bruker hun mye av fritiden sin på friluftsliv. Som hun selv sier har hun vært på tur siden hun ble født, med bæremeis og pulk, både på hytta i Rondane og ellers. Foreldrene er meget aktive friluftsutøvere og de er ofte på hytta, både sommer og vinter. Fellesturer med venner og bekjente på ulike topper i Rondane er vanlig. I følge henne selv er det fullt program med aktiviteter og aldri fri i helgene. På sommeren er også Beate en flittig bruker av Mjøsa, både som møteplass for venner og som aktivitetsarena. Selv beskriver hun seg som et ”utemenneske”.

Charlotte

Denne informanten er den yngste av alle jeg har intervjuet. Hun er 14 år, går på ungdomskolen, og bor i enebolig utenfor Brumunddal, sammen med sin fraskilte mor og ei yngre søster. Hun bodde tidligere i et boligfelt og har ikke bodd lenge her hun bor nå. På fritiden sparker hun fotball, går på ski og er med i 4H. Om vinteren går helgene med til skirenn og således blir det lite fritid. På sommerstid tar fotball noe tid, men ikke så mye som ski om vinteren. Når det gjelder friluftsliv, deltar ikke moren i noen særlig grad, men Charlotte er med på enkelte organiserte turer i regi av skolen og skiklubben. Charlotte er også

med tanta si på fjellturer, ei dame som hun beskriver er mer aktiv en mora si. Den fineste turopplevelsen om vinteren synes hun det er med fjellturer på ski. I sommerhalvåret er også aktiviteter i nærheten av vann eller sjø moro.

David

Den første gutten jeg intervjuet er 15 år, går på ungdomskolen, og bor på gård sammen med moren sin og stefaren, ei søster, 3 halvsøsken og to stesøsken, i følge han selv ca hundre søsken. Han er ikke oppvokst på gården, men flytta dit for ca fire år siden. Før det bodde han og moren på Golsfjellet. Foreldrene ble skilt da han var to år. David har få fritidsinteresser utenom gården og det arbeidet han gjør der, noe han selv beskriver som hobbyen sin. Før han flytta gikk han mye på ski, men det har han slutta helt med etter han flytta til Brumunddal. Det er ”gørr kjedelig”. Fotballinteressen var også til stede inntil han starta på ungdomskolen men da slutta han, ”Det begynte å bli for seriøst”. Det var mer lek før og ikke så ”jækla alvorlig”. Han sier at han innimellom er nedi i Brumunddal med venner, men ikke så ofte, men det hender han tar en tur hvis det skjer noe spesielt. Det skjer nesten aldri at venner besøker han hjemme på gården heller. Derimot er han på treningsstudio i sentrum et par-tre ganger i uka sammen med en kompis. Men han gjør unntak i vår- og høstonna, da han jobber på gården. Han er også med i 4H. Hans biologiske far bor på Vestlandet og David er ofte der på besøk, ofte hele sommeren. Også her jobber han mye. Han har alltid likt å være mye ute sier han, selv om det er blitt mindre som tenåring. Om sommeren liker David å bade og være på stranda, men synes ikke han har tid til slikt, dessuten er han store deler av sommeren hos far sin på Vestlandet. Med en ny hvalp i huset blir det også daglige turer i skogen. Jobben på gården fordrer også ulike tilsynsoppgaver, som å se etter kyrne og gjerdene i skogen. I tillegg nevner han at elgjakt er noe han er med på iblant i høstferien, samt at det blir noen fisketurer i løpet av sommeren. Men synes nok at biltur på ¾ time er en barriere for å dra ut og dermed blir det ikke så ofte at han og kompiser reiser til fjells.

Erik

Den andre gutten som ble valgt som informant er 16 år og går på praktisk rettet videregående skole. Han bor landleig på et lite småbruk sammen med faren, 3 halvsøsken og stemoren sin. Han er den eldste i søskenflokk. Hans biologiske mor bor noen mil unna. Hovedinteressene

er bilcross om sommeren og snowboard på vinterstid. I følge han selv er fritida ”tettpakka”. Er det billøp i helga går stort sett kveldene i forkant med til forberedelser. Tidligere har også han spilt fotball, men sluttet etter første året på ungdomskolen, etter et ultimatum fra treneren om å velge hobby. Snowboard har han kjørt siden 10 års alderen. For å holde seg i form jogger han på barmark og går på ski om vinteren. Fisking blir det også tid til. Oftest på en innsjø 3-4 km unna hjemmet, opptil 3-4 ganger i måneden, gjerne kombinert med bading og vannski. Erik bor et stykke unna Brumunddal, og Moelv er nok det tettstedet han føler mest nærhet til. Der er også en ungdomsklubb som ble besøkt en del, men sjelden etter han startet på videregående. Hans forhold til fjellet består for det meste av å kjøre på snowboard. Det er sjelden med turer til fots på sommeren og skiturer om vinteren på grunn av avstand og muligheten til å komme seg til fjells.

Fredrik

Det siste intervjuobjektet mitt er en gutt på 20 år og den eldste av alle informantene. Fredrik er oppvokst og har bodd hele livet på et landlig sted noen kilometer utenfor sentrum. Selv beskriver han at det er i Brumunddal. Her bor han sammen med moren, stefaren og 4 halvsøsken. Fredrik er selvstendig næringsdrivende. Han har gått ett år på videregående skole, og jobbet som snekker siden. I fritiden er han med venner, kjører rundt med bil og treffer andre bekjente. Om sommeren er også Mjøsa et yndet tilholdssted der han er på stranda og bader. På denne årstiden blir det også tid til fisking. Det blir ca 5-6 turer hver sommer, men det er mest på tjern og elver i fjellet og sjelden i Mjøsa, selv om innsjøen er nær hjemmet. På fisketurene overnatter han og kompiser gjerne i telt og fyrer bål. Inntil han ble 13 år og begynte på ungdomsskolen var fotball også en fritidsaktivitet, men han ville heller prioritere venner framfor trening og slutta. I 14 års alderen tok han jegerprøva og etter hvert ble det mye jakting, både i skogen og på fjellet. Dette er noe han fortsatt driver med, dog mindre enn før. Han er også aktiv hagleskytter. Disse konkurransene foregår på poster langs oppmerkede stier i skogen. Om vinteren er skiene lite i bruk, men det blir som regel et par turer på fjellet for å trene bikkjene til stefaren.

Ungdom som informanter

Å bruke ungdom som informanter er ulikt fra det å benytte seg av voksne personer. Den erfaring jeg sitter igjen med etter 6 intervjuer er at ungdom svarer kortfattet og relativt konsist, med få refleksjoner. Jeg tror voksne ville svart mer utfyllende, og kommet med mer reflekterende svar. Av ungdommene fikk jeg svar som: ”vet ikke”, ”det har jeg ikke tenkt på”, etc. En av informantene jeg intervjuet sa blant annet:

”Jeg tror det, har aldri tenkt på det på den måten, men tror nok at det er en del derfor ja”.

Det ser ut til at enkelte av spørsmålene har ført til at noen av ungdommene har sett på tidligere opplevelser og hendelser på en helt ny måte, og fra en vinkel de ikke har tenkt over tidligere.

De kortfattede svarene resulterte i mange oppfølgingsspørsmål for å få fram betydningen bak svaret til informanten. Noen svarte mer utfyllende på spørsmålene, mens andre hadde lite nytt å supplere tidligere svar med. Gjennomsnittlig lengde på intervjuene var 60-70 minutter. Det korteste intervjuet var med den yngste informanten.

Jeg har stilt meg spørsmålet om hvorfor ungdommene er kortfattede og ordknappe i sine svar og kommer med korte refleksjoner, antakelig ulikt i forhold til hva eldre personer ville ha svart. Årsaken er trolig flersidig. Manglende livserfaring og kort livshistorie kan være utslagsgivende til slike svar. Min erfaring tilsier at det heller ikke er vanlig i ungdommers hverdag å reflektere over hva som har skjedd tidligere i livet. Ungdom lever i nuet og det som skjer bare skjer, uten at de forsøker å finne ut hvorfor. En annen grunn kan være at jeg har stilt spørsmål om hendelser og opplevelser de enten har glemt eller ikke fundert over.

Gjennomgående har informantene husket lite fra tiden før slutten av barneskolen. Enkelte hendelser fra barndommen som har gjort inntrykk erindres, men generelt lite fra hverdagene, som med hvem og hvor de lekte, og om voksne deltok.

Om framtiden er det noe annerledes. Majoriteten av mine informanter har tydeligvis tenkt gjennom og gjort seg enkelte tanker om hva de ønsker framtiden skal bringe. Dette gjelder blant annet naturen og om hvordan de ønsker den skal framstå i årene framover.

Et alternativ kunne vært å spørre foreldre i stedet for ungdommene selv. Det ville trolig gitt mer utfyllende svar fra barndommen. Ulempen er da at man ikke får høre ungdommenes beskrivelse og deres tolkning av spørsmålene. Men en vesentlig del av de temaene jeg ville høre mer om er fra nåtid og hvorledes de opplever det som skjer fra deres hverdag som ungdom. Det er det de selv som best kan svare på. Det ideelle hadde vært en kombinasjon med å intervjuer både foreldre og ungdommer. Denne typen undersøkelse ville resultert i svar som hadde utfyllt hverandre og vært mer komplette

Resultat og diskusjon

Det jeg ville finne ut med denne undersøkelsen var hvordan ungdommens bruk og opplevelse av natur er og hvordan dette påvirkes.

- Hvilke faktorer influerer og hva skyldes de valg som tas i forhold til bruk av eget nærområde og naturen?
- Hva gjør ungdommene når de har fri? Hvilke fritidssysler bedriver de ute og hva var motivasjonen for denne aktiviteten?
- Hvordan opplevdes det å være ute, både i nærmiljøet og i naturen generelt, sammenlignet med å være inne?
- Hvordan har fritidsaktivitetene utviklet seg fra barndommen til tenåringsstadiet? Hva er status i dag og er det forskjeller mellom jenter og gutter?
- I hvilken grad har foreldre og venner påvirket de valg som gjøres?
- Har skolen bidratt med kunnskap og motivasjon til økt naturbruk og friluftslivsutøvelse?

I dette kapitlet presenteres informantenes svar og opplevelser fram i de spørsmål og temaer jeg har valgt å vektlegge. Aldersspredningen blant ungdommene som ble intervjuet er relativt stor, fra 14 til 20 år. Som nevnt i metodekapitlet har svarene i denne undersøkelsen trolig blitt mer kortfattet enn det ville vært hos voksne informanter. Men det er også forskjeller mellom de unge informantene og enkelte har gitt mer utfyllende og reflekterte svar enn andre. Dette kommer først og fremst til syne hos de eldste informantene som oftest har gitt mer fyldige svar enn de yngre. Av den grunn blir noen av sitatene korte, men likevel illustrative for svarene som presenteres.

Først vil jeg gjøre rede for informantenes fritidsbruk, både tidsmessig og hvor dette foregår, for så å belyse foretrukne naturområder og opplevelser i friluft. Videre presenteres kjønns- og aldersforskjeller, for til slutt å se nærmere på om ytre påvirkning som foreldre, venner og skole kan være avgjørende for hvordan ungdom bruker og opplever naturen.

Fritid – venner, trening og kos

Fire av informantene som ble intervjuet var medlemmer av barne- og ungdomsorganisasjonen 4H og hadde det som fellesnevner for noe av sin fritidsbruk. Men samlingene i 4H er relativt sjeldne, en til to ganger pr måned, så slikt sett opptar denne organisasjonen en begrenset del av fritiden deres. Andre organiserte aktiviteter, og da spesielt innenfor idretten, foregår langt hyppigere med opptil flere treninger hver uke. På spørsmål om hva informantene gjorde i fritiden var det deltakelse i organiserte aktiviteter som ble nevnt. Selv om majoriteten av informantene hadde en felles interesse i 4H, var fritidsbruken utenom ulik. Det samme gjaldt også de som ikke var med i 4H. For jentene var deltakelse i 4H og skigåing på et aktivt nivå sammenfallende interesser. De tre jentene ble rekruttert via ”snøballmetoden” og to av dem kan i en viss grad betegnes som venninner. Om det er årsaken til enkelte felles interesser er uvisst, trolig spiller det en like stor rolle at de er naboer. Utover de to nevnte sammenfallende interessene blir fritiden disponert ulikt. Den eldste av jentene er også blitt så gammel at hun er blitt med i Bygdeungdomslaget, som har en eldre målgruppe enn 4H. I tillegg har hun en deltidsjobb som opptar noe av fritiden, og da ofte i helgene. Men felles for jentene er at de nevner at det er organiserte aktiviteter som beslaglegger deres fritid.

Dette fenomenet er ikke like entydig hos guttene. Med unntak av en gutt er ikke noen av guttene med på organiserte aktiviteter på fritiden. Men det er også store forskjeller mellom disse selv om de har individuelle interesser. På spørsmål om fritidsbruk er svarene like ens som hos jentene, lite nyansert og det er hovedtrekkene som nevnes. Yngstemann bor på gård og bruker storparten av fritiden sin hjemme og beskriver sine interesser slik:

”Nei, det blir jo mest på gården det da, kjører traktor og steller i fjøset. Er ikke så ofte nedi sentrum da, men litt med venner, men ikke så ofte.”

Den eldste informanten på 20 år har en noe mer sosial tilnærming til fritiden sin og beskriver den på denne måten:

”Da er jeg med venner som regel. Om vinteren er det ikke så mye å gjøre, så da reiser vi rundt til folk og er med hverandre, kjører bil og skravler. Om sommeren drar vi på stranda eller på fjellet og fisker.”

Siste gutten som blir intervjuet deler opp sine hobbyer i sommer- og vinteraktiviteter. Sommeren blir brukt til bilsport og reparasjoner av bilscrossbilen, mens vinteren tilbringes i stor grad på fjellet med å kjøre snowboard. Han beskriver tida utenom skolen som ”tettpakka”. Det samme gjelder for en av jentene. Å være hjemme og slappe av, helt uavhengig, var fullstendig utelukket. Det var det ikke tid til i hennes hverdag.

Det som er felles for guttene, der kun en deltar aktivt på en organisert aktivitet, er at de er medlemmer i organisasjoner. Men deltakelsen skjer på et individuelt nivå og de er således ikke med på felles treninger eller samlinger som utøvere av for eksempel fotball eller annen lagidrett krever. De utøver sin hobby gjennom en organisasjon, men på et selvstendig plan. Under intervjuene kommer det frem at de konkurrerer innenfor sin hobby. Krav til medlemskap i en tilhørende organisasjon er trolig årsaken til at de er medlemmer, på lik linje med at skiløpere er pålagt medlemskap i en skiklubb for å delta på renn. Ingen av guttene nevner at det er av noen spesifikk grunn de er medlemmer. Inntrykket er at medlemskapet i organisasjonene ikke spiller noen større rolle for deres utøvelse av hobbyen.

Sommer og ferietid

Det ser ut til at informantene til en viss grad betrakter sommeren, som for skoleelever varer omlag to måneder, som ferie og ikke som fritid. Når de får spørsmål om hvordan ferien arter seg får en mer nyanserte og utdypende svar om tidsbruken. Aktiviteter ved vannet som hyppig nevnes er bading, soling, og båtkjøring. Guttene nevner at de også fisker litt om sommeren, men gjør dette på andre steder enn i Mjøsa. Vaage (2004) hadde funnet at det ikke var nevneverdig kjønnsforskjell når det gjaldt bading. I min undersøkelse viser det seg at jentene antakelig bader hyppigere enn guttene. Det er ikke stilt spørsmål om hvor mange ganger den enkelte bader, men alle har et positivt og naturlig forhold til vann, men hovedinntrykket er at opphold ved vann som fritidsarena brukes noe ulikt. Guttene fisker i større grad enn jentene og har trolig noe mer fokus på båt og båtbruk enn selve badingen. De fleste av informantene bor i rimelig avstand fra Mjøsa eller andre innsjøer, og avstand fra hjemmet virker ikke til å være en barriere for å komme seg dit. Det ser heller ikke ut til at foreldrene legger spesifikke restriksjoner på hvor barna deres kan oppholde seg. Oppfatningen min er at ved å spørre etter lov i hjemmet og opplyse om hvor de har planlagt å dra, så kan ungdommene bevege seg fritt, også når det gjelder opphold og aktiviteter i og ved vann.

Strender og vann som fritidsarena

Det er i følge ungdommene ikke noen faste møteplasser som benyttes for sosialt samvær i nærheten i Brumunddal, verken sommer eller vinter. Om det ikke utkrystalliserer seg bestemte møteplasser synes det likevel at sentrumsområdet tiltrekker seg ungdom på ettermiddagstid, etter skoletid. Men strendene ved Mjøsa nevnes ofte som arenaer der ungdom samles, både på hverdager og i ferier. Det er flere tilgjengelige strender som brukes til å møtes og være sammen med venner. Men at Mjøsa er et bedre alternativ for mange enn å gå gatelangs i Brumunddal fremkommer når jeg spør Fredrik om hvordan han sammenligner strandlivet med sentrum:

”Nei, det er jo koseligere, sommer og sol og vi bader og soler oss”

Erik bor lengre unna Brumunddal enn de andre. For han er det mer naturlig å møte venner på andre steder enn de andre informantene. I nærområdet til Erik er det ikke noe organisert møteplass for ungdom. Det nærmeste er ungdomsklubben i Moelv, men etter ungdomskolen har besøkene dit blitt sjeldne. Men preferansen for å være ute er den samme som med ungdommene som bruker områdene langs Mjøsa. Ungdommene trives med å treffes ute og samlingene er ofte ved vann. Men hvorfor foretrekker de å møtes ute? Faktorer som nevnes jevnlig i intervjuene er at det er mer sosialt enn å sitte inne, der ofte tv eller andre passive aktiviteter blir rådende. Det er også større sjanse for å treffe flere og de kan samles i større grupper. Når Erik skal svare på hvorfor de velger å møtes ute, så er det beskrivende for hovedinntrykket informantene uttrykker:

”Nei, si det, det er ikke plass til alle som møtes inne da. Hvis vi møtes et par kamerater så er vi ofte inne. Kommer an på været. Er det fint vær så er det jo fint ute. Er det dårlig vær er det fint inne, så det er mye på det.”

David, som er den yngste gutten, beskriver hvordan han opplever det å samles mange ungdommer inne og om forskjellene mellom det å møtes ute på stranda sammenlignet med inne:

”Det er mye koseligere med bål, men når en er inne så blir det sånn jævla mye bråk og. Jeg var jo alene hjemme nå, ved påsketider tror jeg, da hadde vi ikke fest da, men det kom noen folk. Det ble mye støy, så vi gikk bare. For vi har ganske digert hus, så vi

hadde det nede da. Der var det ikke noe som kunne ødelegges. Det var mest sofaer og bord, men bare stress.”

Charlotte har også klare oppfatninger om hvorfor hun og hennes venner foretrekker å møtes ute i friluft:

”Inne er det innestengt og klamt. Samles inne da blir det liksom, vet ikke helt åssen jeg skal forklare det, det er noe jeg ikke liker egentlig, ute blir det mye mer å finne på. Inne blir det det samme om at og om at”.

Det er flere av informantene som tydeliggjør betydningen av været og hvilken effekt det har på villigheten til å være ute. Været er helt klart en avgjørende faktor for hvilke lokaliteter som velges for samværet med venner. Funnene viser at ungdom har lite fokus på om de må forflytte seg for å komme seg til de utvalgte stedene som foretrekkes for å være sammen med venner. Sykkel er i sommerhalvåret vanlig å benytte seg av. Ellers blir både privatbil og buss anvendt som framkomstmiddel. Dette indikerer at det ikke finnes vesentlige hindrer eller barrierer som vanskeliggjør denne formen for fritidsbruk eller for å ta i bruk ønskede områder.

Fritid sammen med venner

Å bruke fritiden sin sammen med venner var ikke av det som ble vektlagt når informantene svarte på spørsmål om sine fritidsvaner. Men undersøkelsen viser at det likevel er et viktig element for de fleste ungdommene. Dette er i samsvar med det Rossow (2003) fant i sin undersøkelse, der åtte av ti mente at samvær med venner hjemme var en viktig fritidssyssel. Men denne studien viser at ungdommene varierer møtestedene mellom årstidene. I sommerhalvåret synes ungdom å preferere møtearenaer ute. Strendene ved Mjøsa omtales ofte, men Sveum, fotballbanen i Brumunddal, er tydeligvis også en attraktiv lokalitet for enkelte å samles på. Da jeg spurte David om han også møtte sine kompiser på Sveum sa han klart i fra hva han mente om dem som møttes der:

”Ja, dem driv med idrett da veit du”.

Med dette synliggjorde han at dette ikke var en naturlig møteplass for han og hans venner. Det betyr implisitt at han heller ikke deltok på denne sosiale formen for aktiviteter som Sveum innbyr til. Han påpekte også andre møtesteder i sentrum av Brumunddal som ingen av de andre kommenterte, deriblant Ungdomskontakten som tilbyr blant annet bruk av PC, spill og fjernsyn, samt litt mat. Ungdomsklubben nevnes også som et mulig samlingssted, som han tidligere har vært innom, men som ikke det er aktuelt å tilbringe tid på i dag fordi:

”For der er det bare EMO-folk, noen sånne derre som røyker og er så tøffe.”

På vinterstid endres lokaliseringen av møtestedene. Fra å tilbringe tid sammen med venner ute på sommeren blir hjemmene til de enkelte mer naturlige arenaer å samles på. Det ser også ut til at sentrum blir hyppigere besøkt om vinteren enn om sommeren, der det virker som noen av ungdommene samles, uten noen spesiell form for aktivitet. Charlotte bekrefter dette:

”På vinteren blir det nede i sentrum, å gå rundt, går rundt egentlig, skrangling”

Fester

For de eldre ungdommene har fester i helgene blitt en sosial aktivitet som de vektlegger under intervjuene. Det er noe divergerende holdning til hva som foretrekkes av ute- eller innefester, men strandfester trekkes fram som et positivt innslag på sommerstid. Festene ute beskrives som mindre organiserte og mer ustrukturerte enn fester innendørs. Men festene som foregår inne splittes i private og organiserte. Inntrykket er at de fleste foretrekker organiserte fester inne, selv om det ofte oppfattes som trangt og at fester ute kan være morsomt når været tillater det. Erik beskriver hvordan han opplever sine ”innefester” slik:

”Det er et forsamlingslokale det er noen fester på innimellom, ellers er det fester oppi nabobygda vi har vært på. Det er fryktelig allright. Ellers samles vi på stranda i helgene. Skal vi kalle det fest da?”

Det er verdt å merke seg at flere av informantene er i en tidlig fase av tenårene og at deres erfaring med helgefester og alkohol er begrenset. Dette gjenspeiler seg også blant de yngste

når de blir spurt om fester ved at de sier de ikke har deltatt eller at de ikke drikker. Men ingen nevner at de er for unge eller at de ikke har fått tillatelse av foreldrene.

Et annet moment som kommer fram hos yngste ungdommene er at de ikke tydelig skiller på fester med og uten alkohol. Det synes som de kaller helt ordinære samlinger i helgene eller i ferier like gjerne fest som noe annet. Festbegrepet blir noe mer åpenbart og mer relatert til alkohol hos de eldre, som trekker fram elementer som ”spyavgift” og ”nestenulykker” i forbindelse med sine beskrivelser av festene de har deltatt på.

Fra lek til konkurranse: Når en blir stor blir det alvor!

Det framkom under intervjuene at alle av informantene hadde endret sine interesser innen idrett fra barndommen ettersom de ble eldre. Gjennomgående svarer ungdommene at de som barn deltok på flere idrettsaktiviteter enn som tenåringer. Det synes som om flere av endringene i form av færre aktiviteter kommer fram i skiftet mellom barneskolen til ungdomstrinnet. Rossow (2003) beskriver også en liknende trend med synkende idrettsdeltakelse i takt med økende alder, basert på materiale fra Ung i Norge 2002. Hun påpeker en nedgang i aktiv idrettsvirksomhet utover i tenårene og skiller mellom ungdomsskole og videregående skole. Mine informanter refererer til at de merket et skille i idretten ved 12 – 13 års alderen. Altså noe tidligere i livshistorien enn Rossow henviser til.

Årsaken til at antall idrettsaktiviteter reduseres i takt med økende alder er påfallende lik for alle. Fra å delta på idrettsaktiviteter som beskrives som ”lekbaserte” i barndommen endres idretten mer og mer til å bli mer intensiv og tidkrevende. Hovedinntrykket i mitt materiale er at som tenåring forventes det at de, som skal fortsette med den idretten de har valgt, må spesialisere seg og rendyrke idretten de ønsker å fortsette med. Det som også fremkommer er at skolen krever mer tid utover i ungdomsårene. Mer tid til lekser er et konkret element som flere trekker fram som årsak til at antall fritidsinteresser har minsket.

Erik beskriver det som jeg oppfatter som felles for ungdommene på spørsmål om det skjedde noe spesielt i forhold til interessene når informantene ble tenåringer:

”Ja det gjorde det nok. Jeg sparket jo fotball og var ganske interessert i det da, fram til jeg begynte på ungdomskolen. Etter første året på ungdomskolen ga jeg meg med fotball. Det var mest fordi det ble så mye, på grunn av at det ble satsa så mye at jeg hadde ikke tid til annet enn fotball og skole ”.

Med unntak av en person har alle informantene i denne undersøkelsen spilt fotball. Det er kun den yngste av alle ungdommene som fortsatt spiller aktivt fotball. Også hennes svar er illustrerende for funnene som er framkommet om at færre aktiviteter krever mer tid:

”Jeg slutta med musikken, det var ikke helt meg. Jeg likte ikke å spille. Jeg trener mer ski og fotball i stedet”.

Som følge av at antall interesser har avtatt er det relevant å se på hva den ”ledige” fritiden ble benyttet til. Alle jentene i undersøkelsen forklarer vridningen fra mange hobbyer i tiden før ungdomskolen til færre aktiviteter med at de bruker mer tid på den enkelte idrett nå som de er blitt eldre. Men skolearbeid er også blitt mer tidkrevende og opptar mer fritid enn tidligere.

Annes skildring av sin fritid er også betegnende for flere av de andre informantene når hun får spørsmål om hun måtte spesialisere seg innenfor idretten:

”Ja, du må det, fordi at når du må satse så blir det flere øvelser og treninger i uka og da får du ikke tid til å drive med så mye lenger. Så som tidligere drev jeg med fire - fem ting i uka, mens nå er det gått over til to faste ting på en måte”.

En annen og trolig tungtveiende faktor til at variasjonen i fritidssysler minsker, og som flertallet av mine informanter nevner, er graden av lek og moro i idretten forsvinner i form av mer seriøs og tidkrevende trening når en når tenåringsstadiet. Som Anne sier blir det mer og flere treninger i en og samme idrett.

Flere av informantene beskriver også at de har opplevd press fra både andre ungdommer og fra trenere om å satse og trene mer seriøst. Fra flere nevnes det at krav fra voksne trenere har ført til at de har valgt å kutte ut idretter som de tidligere har deltatt i. Enkelte har fått rene ultimatummer av voksne ledere om å velge hvilken idrett de vil bedrive. Alternativet er å slutte. Spesielt innen fotball er slike krav fremsatt ovenfor disse ungdommene tidlig i tenårene. Men også innenfor individuelle idretter er de unge utøverne inneforstått med at det forventes økt treningsmengde og at det er et større konkurransepreg.

Erik var en av de som fikk et ultimatum fra sin trener og forklarer hvorfor han ga opp fotballen:

”Treneren sa at vi måtte velge å drive med fotball og skole, eller så måtte vi kutte ut fotballen hvis vi skulle drive med noe annet”

Dermed ble fotballen droppet. På spørsmål om det ble for mye press svarer han:

”Ja, på en måte, for det tok så mye tid. Det var ikke det at det var noe problem å henge med å trene så mye og slikt, men det var at det tok all tida. Det var tre – fire treninger og jeg gikk nesten hver dag på fotball”.

Inntrykket i dette materialet er at flere informanter ønsket å fortsette utover i tenårene med en kombinasjon av ulike idretter. Motivasjonen er at de likte ulike typer idretter og at de ønsket aktiviteter som var mere tuftet på lek og moro og som krevde mindre tid og prestasjoner. For mange viste det seg at dette var vanskelig å kombinere.

David beskriver hvordan han føler fotballen har utviklet seg for han ettersom han ble eldre:

”Det var mer lek før da. Ikke så jækla alvorlig. Men nå er det mer sånn at folk blir så irritert hvis du gjør feil og sånn og da gidder ikke jeg”.

Det er ikke bare i lagidrett det er ønske om mer lekorientert aktivitet. Anne som nå går aktivt på langrenn setter ord på hvordan hun opplevde idrettens overgang fra lek til konkurranse:

”Jeg drev med skiskyting før, som jeg har slutta med nå. Mest fordi du måtte liksom satse. Det var press på satsing og sånn. Ja, du måtte satse, hvis du skulle være med så måtte du trene mye, satse og gå renn. Da går det ikke an å være med for moro skyld lenger”.

Krange og Strandbu (2004) viser at samvær med venner er viktig for de unge og at slikt vennskap prioriteres av mange yngre framfor andre alternativer. Som vist ovenfor er det påpekt at antall fritidsaktiviteter har sunket. Informantene er blitt konfrontert med hva som har skjedd med den fritiden som er blitt tilgjengelig ettersom de har sluttet med noen av sine hobbyer. Resultatet fra denne studien fastslår at kun to av de intervjuede ungdommene bekrefter at samvær med venner er blitt foretrukket som et reelt alternativ likestilt med andre aktiviteter. Krange og Strandbu (2004) påpeker også at fritidsbruken endres ettersom ungdommen blir eldre i form av mindre organisert og forpliktende organisasjonsdeltakelse til mer selvstyrte aktiviteter og økt individualisering.

Bruk og opplevelse av nærmiljøet og naturen

Noe av det sentrale jeg ville finne ut med denne studien av ungdommer i Brumunddalsområdet, var hvordan de brukte og opplevde naturen. Både anvendelsen og opplevelsen av naturen i nærmiljøet og områder i lengre avstand fra hjemmet var interessante å kartlegge. Hadde bruken i tenårene, i form av hensikt og motivasjon endret seg i forhold til hvordan det var i barndommen?

For å få et innblikk i hvilken utstrekning ungdom i dag gjør nytte av naturen i sitt eget nærmiljø og deres opphold i naturen mer generelt, ønsket jeg å kartlegge naturbruken i nærområdene og naturen som fritidsarena. Samt ønsket jeg å se nærmere på om dette eventuelt hadde endret seg fra barndommen. Med nærmiljøet menes områder som er lett tilgjengelige, enten til fots eller med sykkel, for ungdommene som blir undersøkt i denne studien. Det er ovenfor beskrevet om fritidsbruken ved vann og ulike vannrelaterte aktiviteter

hos informantene. Jeg vil også se nærmere på hvilke naturområder som blir foretrukket og hvilke opplevelser ungdom har av dette.

På tur som liten

For å kunne belyse hva som kan påvirke dagens bruk av naturen og naturområder av informantene er erfaringer fra et tidligere stadium i livet relevant å se nærmere på. En kartlegging av naturrelatert bakgrunn og i hvilken grad ungdommene hadde deltatt i naturbaserte aktiviteter som barn kunne skaffe informasjon om dagens preferanser hadde grobunn i tidligere erfaringer.

Det er noe varierende i hvor stor grad de enkelte informantene er tatt med ut på turer i barndommen. Hovedinntrykket fra undersøkelsen er at ungdommene har vært med foreldrene eller andre voksne på en eller annen form for tur ut i naturen som barn. Alle, med unntak av en av guttene, refererer til turrelaterte minner fra barndommen.

I motsetning til det Vaage (2004) fant i sin undersøkelse om at en større andel av turene foregår i skogen framfor fjellet, viser denne studien at halvparten av turene som barna deltok på ble gjort i fjellet. Det er verdt å merke seg at dette var turer i regi av voksne personer. Det ser ut til at nærområdet er benyttet i noe større utstrekning på vinterstid ved bruk av skiløyper i skogsområder i nærheten av hjemmene.

Det synes vanskelig for ungdommene å kvantifisere hendelser som har skjedd i barndommen. Beskrivelser som ”av og til” og ”mye” er formuleringer som benyttes i intervjuene. En tredjedel av informantene anvender ordet ”mye på tur” om sin deltakelse på friluftaktiviteter som barn. Ellers ser det ut til at turaktiviteten sammen med voksne er mer sporadisk hos de andre.

Beate kommer fra en familie som tydelig er aktive brukere av naturen. Hun er også den eneste ungdommen som forteller at deres familie har hytte på fjellet. Hun svarer slik på spørsmål om hun var med foreldrene på tur som liten:

”Ja, jeg har egentlig vært på tur siden jeg ble født. Mye turer på hytta og ellers i skogen, på fjellet, aldri langs veien, jo kanskje innimellom, mest sånn ut i marka, men mest på fjellet tror jeg”.

For de turene som ble gjennomført i nærområdet ser det ut til at kortere turer er mest alminnelig. Det ligger også implisitt i materialet i og med at dette var utflukter med mindre barn. Noen av informantene nevner at de deltok på overnattingsturer som barn, men det var oftest i regi av skolen eller andre organisasjoner og ikke foreldrene.

Naturen i nærområdet

Det fremkommer helt tydelig i undersøkelsen at naturen i nærheten til hjemmet blir lite benyttet av ungdommene til rekreasjonsformål. Samtlige av informantene oppgir praktisk relaterte årsaker til at de bruker dette arealet. Å nytte nærmiljøet for å oppleve naturen eller for avkobling synes ikke aktuelt. Anvendelsen av slike områder foregår i hovedsak i form av trening, både på barmark og på ski om vinteren. Men også turer for å lufte bikkjer og til jakt nevnes som aktuell bruk av marka rundt bostedet. Begrunnelsen for å ta i bruk nærområdet er den enkle tilgangen og at det er lettvinnt å oppsøke.

Opplevelse av naturen

Å få ta del i hvordan informantene beskriver sine inntrykk og opplevelser av naturen fordret det å få høre om aktiviteter som foregår ute. Dette gjelder både i form av rekreasjon og annen fritidsbruk, men også under trening, noe som flere opplyser at de bruker naturen til.

Det er tidligere skrevet om informantenes forklaring på hvorfor de har valgt møteplasser ute istedenfor inne, men i tillegg hadde jeg et ønske om å få vite hvilke mentale effekter og utbytte ungdom høstet av å være ute. Gjennomgående uttrykker alle at de oppnår positive

effekter av å være ute. Virkninger som bedre humør og at de føler seg gladere ute i friluft er karakteristikk som ofte kommer fram under intervjuene.

Beate er helt klar i sin utgreiing når det gjelder hennes versjon om hva hun oppnår av å være ute. Hennes utsagn er betegnende for det hovedinntrykket informantene gir i undersøkelsen om hvordan de påvirkes av å tilbringe tid utendørs:

”Ja, jeg er alltid mye blidere når jeg kommer innat etter en tur. Må få friskt luft. Det er noe med det å være ute. Godt og komme innat etterpå. I stedet for å sitte inne hele dagen”.

En av guttene har en lignende beskrivelse av sinnsstemningen som endres og hvordan humøret blir ved å oppholde seg ute:

”Blir mer opplagt og får mer energi av å drive ute tror jeg. Mye bedre enn å sitte inne og se på tv eller foran data i alle fall. Merker stor forskjell på det. Bare på brødrene mine hvis de har sittet inne lenge foran pc eller tv så blir dem grinete og ”leie”, men hvis dem er ute så går det som regel bra”.

Et annet element som var hensiktsmessig å se på var forskjellene og ulikhetene mellom å oppholde seg ute, kontra det å være inne. Beskrivelser som andre fysiske utfordringer, mestringsopplevelser og at det var større variasjon i aktiviteter utendørs sammenlignet med inne var vanlige blant informantene. Det fremkom også at fritiden innendørs virket passiviserende, ensformig og lite aktivitetsfremmende på ungdommene.

En generell oppfatning er at alle informantene trives bra ute i friluft, både i form av rekreasjon eller med andre aktiviteter som trening eller fiske-/fjellturer, selv om enkelte erkjenner at de tilbringer mer av fritiden sin inne som tenåring enn de gjorde som unger. Denne utviklingen samsvarer med det Wold et al. (2005) viser at stillesittende aktiviteter øker i takt med stigende alder hos barn og ungdom. Men også at generelt passive aktiviteter har økt formidabelt de siste årene, og spesielt siden 1997.

Naturen som fritidsarena

Rent opplevelsesmessig viser det seg at naturen tett ved hjemmet er lite attraktiv for mine informanter. Det er desto mer interessant å studere inngående om andre naturområder kan virke mer lokkende og mer tiltrekkende på ungdom. Men i hvilket omfang er ungdom ute i naturen og hva slags aktiviteter bedriver de når de er ute? Like interessant er det å se nærmere på hvilke omgivelser ønsker de å omgi seg med og hva slags opplevelser det kan føre til.

Det later til at alle ungdommene tilbringer noe av fritiden sin på fjellet og i naturen sommerstid, både i form av dagsturer, men også utflukter av lengre varighet med overnatting synes vanlig, og da spesielt i sommerferien. Hensikten og formålet varierer, og spesielt mellom gutter og jenter fremkommer ulikhetene til syne. Guttene oppgir at de gjerne drar på fiske og jakt. To av guttene tallfester fisketurene fra to - seks ganger i måneden til fem – seks turer i løpet av sesongen. Tidsbruken varierer også fra noen timer, gjerne på kveldstid, til lengre utflukter som innebærer overnatting. Fisketurene ser ut til å være både på ukedager, helger og i ferien. Mens jentene fastslår at de går mer turer, hovedsakelig i helger og i ferier. På vinterstid er ikke aktiviteten like stor som om sommeren når det gjelder bruk av fritid i naturen. To av jentene forteller om skiturer på fjellet, mens guttene nevner aktiviteter som snowboard og skiturer for å lufte hundene. Hovedinntrykket er at vinteren er en periode med mindre fritidsaktivitet ute i naturen enn sommerstid, spesielt blant guttene. Jentene er i noe større grad aktive, i form av skitrening og skirenn.

Hvilke naturtyper foretrekker ungdom?

Jeg ønsket å få vite hvilken naturtype informantene likte best å oppholde seg i. Det ble i intervjuene differensiert mellom alternativene skog, sjø/vann og fjell. Den naturtypen som hyppigst ble foretrukket var fjellet, og da gjerne snaufjell. Sjøen og områder ved vann er også lokaliteter som ungdommene trives godt ved. Det er spesielt jentene som liker seg godt ved sjø og vann. Tett skog skiller seg ut som lite attraktivt fordi den virker mørk og er lite framkommelig. Et annet argument i skogens disfavør som nevnes, er at ungdommene bor i nærheten av skogsområder og er blitt lei av skog. En av guttene drar derimot fram at skogen er å foretrekke, men da i spesielle anledninger, som når han er på harejakt.

Selv om ungdommene hadde klare preferanser for hvilke naturtyper de foretrakk å oppsøke eller oppholde seg i, er det ikke til å unngå at de også tilbringer noe tid i mindre attraktive områder. De to eldste guttene nevner at tilgangen til fjellet kan være begrenset på grunn av avstand og mulighet til transport. Det er for langt til å sykle og noe kollektiv transport er ikke tilgjengelig. Dermed blir de avhengige av bilskyss, som er eneste reelle transportalternativ.

David må dra sågar helt til Vestlandet for å finne den typen fjell han verdsetter høyest. Han vil gjerne oppsøke en annen fjelltype enn det som den søndre delen av Rondane består av:

”For å komme til fjell jeg liker å gå i må du nesten til Vestlandet. For der er det mer høye fjell. For her er det ikke sånne fjell. Oppi Gudbrandsdalen er det jo litt. Men der er det jo mer mosemiljø, er det ikke det da?”

Til tross for at informantene visste tydelig i hvilke områder i naturen de trivdes best, kan det dukke opp elementer som reduserer og legger en demper på opplevelsen de ønsker å oppnå. Under intervjuene ble ungdommene spurt om hva som kunne ødelegge den ”gode opplevelsen” de følte når de var ute i en naturtype de trives godt i. Det å treffe andre mennesker, med eller uten bikkjer, utgjorde ingen forskjell på naturopplevelsen. Flere hadde hund sjøl og betraktet både mennesker og bikkjer som et naturlig element i naturen. Derimot å møte motoriserte kjøretøy, som biler eller snøscooter, medførte en helt annen følelse. Alle, med unntak av en gutt, syntes at å møte biler og snøscootere i fjellet eller i utmarka ville forringet både turen og opplevelsen. Selv om denne gutten kunne tåle slik trafikk, synes han det var ”klart mindre stas” å møte biler og kjøretøyer i naturen. Informanten som kunne akseptere en snøscooter på fjellet ”i ny og ne” er samme gutt som bedriver bilcross i fritiden. Denne hobbyen kan trolig være en forklaring på hans noe mer liberale syn på motorferdsel i fjellet enn de andre ungdommene. Begrunnelsen som oppgis for at motorkjøretøy ikke er å foretrekke i fjellet og ellers i naturen er at det oppfattes om et fremmedelement og som ikke hører hjemme i utmarka.

Flere nevner at de bevisst oppsøker områder med lite mennesker når de er på tur i fjellet. Som tidligere vist oppfattes det ikke negativt å møte andre, men hovedinntrykket er at det optimale

er å tilbringe turen alene sammen med de vennene en er ute med. Noen av informantene påpeker også det at det fine med fjellet er at det er stille, ubebodd og fredelig der.

Funnene i studien viser åpenbart at naturen og fjellet i Norge har kvaliteter og egenskaper som ungdommene i undersøkelsen verdsetter, etterspør og vet å benytte seg av. Men hva vil naturen i framtida kunne tilby av opplevelser og hvordan vil den utvikle seg? Samtlige svarte at de i framtiden ønsket seg en natur slik den framstår i dag. Det er et håp om at naturen fortsatt skal ha uberørte områder tilgjengelige og den ikke blir ødelagt. To av guttene er mer presise og ser gjerne at det blir en stans i utbygging av nye veier og flere hytter. David ser kanskje også for seg at det kunne blitt en reduksjon i antall veier i naturen, når han får spørsmål om hvordan han ønsker naturen skal framstå når han er voksen:

”Helst uten så mye veier som det er nå. Jeg synes det begynner å bli så jævla mye veier overalt. Det går jo veier overalt snart. Kan i grunn være sånn som den er nå, stille og fredelig. Kunne godt ha vært mindre bilveier og sånn da. Men det er jo bare å gå utenfor veien egentlig, synes ikke det skal bli noe mer enn det er i dag i alle fall”.

Avvirking av skog er også et tema som guttene tar opp. De frykter at med dagens hogstkvantum vil det bli vesentlig mindre skog i framtida og det er ønskelig med like stor skogandel, i form av eldre skog, i årene som kommer som det som finnes i dag. Erik uttrykker sin bekymring om dagens avvirkningsregime slik:

”Det er klart hvis de skal hogge ned like mye som de gjør nå i 10 år framover, så blir det ikke igjen så mye av skogen og slikt. Litt skog må en jo hogge ned, men det er kanskje litt mye hogging nå”.

Ulikt friluftsliv mellom jenter og gutter

Materialet avdekker en differensiering mellom kjønnene når det gjelder hvilken type friluftsliv informantene bedriver når de tilbringer fritiden i naturen. Det synes klart at guttene beskjeftiger seg med et aktivitetsrelatert friluftsliv, mens jentene er mer turorienterte. Hva er årsaken til dette? Kan de ulike preferansene i ungdomstiden ha opprinnelse i barndommen?

Som tidligere beskrevet har alle informantene gjengitt at de har vært med ut i naturen som barn. Ser en nærmere på guttene så er det kun en av dem som oppgir at han har vært med foreldre eller andre voksne på fisketurer som barn, men alle hevder at de gjerne drar på slike turer nå som ungdommer. Det kan tyde på at denne formen for friluftsliv er blitt etablert de senere årene. En forklaring kan være at de er blitt påvirket av venner som har introdusert dem for denne hobbyen. En annen grunn kan være at foreldrene har tatt dem med på fiske på et noe senere stadium i oppveksten. At de har utelatt å nevne fiske fra spørsmål om friluftsliv i barndommen under intervjuet anser jeg som lite sannsynlig. Derimot forteller den eldste av guttene som jakter i dag, at han deltok på jakt som barn sammen med voksne. For hans del er nok ikke barndomsminnene eneste årsak til jakthobbyen. Han beskriver også faren til sin forhenværende kjæreste som en viktig pådriver for at han tok jegerprøven og fikk mer interesse for friluftsliv generelt.

I denne undersøkelsen fremkommer det at jenter ikke utøver samme type friluftsliv som gutter. Ingen av jentene oppgir at de har vært i noen befatning med jakt eller fiske i sitt eget friluftsliv. I motsetning til guttene så virker det til at jentenes motivasjon for å dra ut i naturen er mer tuftet på opplevelser enn på aktivitet. Alle beretter om fjellturer til fots, men også på ski som en foretrukket aktivitet når de er ute.

Beate kommenterer åssen hennes fritidsbruk er ute når hun har fri:

”Enten er vi på hytta, vi er mye på hytta i helger, da er vi på skiturer eller lange gåturer og sånn. Er jeg hjemme er jeg på turer i nærområdet da også, hvis jeg har tid”.

Det som også skiller jentenes friluftsliv fra guttenes er at den form for friluftsliv de foretrekker og utøver i dag, er i samsvar med det de oppgir som friluftaktiviteter som barn og som er erfaringsbasert fra tidligere i livet. Et unntak er bærplukking. To av jentene memorerer utflukter med foreldre eller besteforeldre på slike sanketurer da de var små. Det er ingen av jentene som oppgir at de bedriver denne typen høstingsmotivert friluftsliv i dag. Det må påpekes at barna var med voksne på bærtur og en må ta for gitt at det var de eldste som initierte til turen. Bruker man empirien som bakteppe, samsvarer disse funnene med resultater

fra Vaages studie (2004) der en ser at ungdom mellom 16 – 24 år som bær- og sopplukkere er relativt svakt representert sammenlignet med aldersgruppa 44 – 66 år. Krange og Strandbu (2004) viser også at nedgangen blant ungdommer mellom 1992 og 2002 er betydelig. Så mange som to tredjedeler av ungdom mellom 13 og 19 år plukker sjelden eller aldri bær og sopp i 2002.

Et element som kan forsterke påstanden om at det er opplevelsen som vektlegges fremfor aktiviteter er den eldste jentas uttalelser om hvor turene i friluft foregår og hvor lenge hun er ute på tur:

”Mest på fjellet, eller ved vann på fjellet, kanoturer og lignende. Går turer, gjerne toppturer, eller skiturer hvis det er vinter. Ved overnatting så sover vi i telt eller lavvo. Det er alt fra en kort dagstur til tur med overnatting, en 3-4 netter”.

Blir det nok tid til naturen?

Det ser ut til at ungdommene ønsker å bruke noe av sin fritid utendørs og at dette prioriteres av den enkelte, selv om hverdagen kan oppfattes som travel med flere aktiviteter og økt tidsforbruk på skolen. I intervjuene ble det stilt spørsmål om det var ønskelig med mer tid til å være ute i naturen og om hvordan det var å oppleve tidspress når de var ute på tur. Den generelle meningen viser seg at det hadde vært behov for mer disponibel tid som kunne vært brukt ute i naturen. Årsaken varierer noe, men to av informantene ville gjerne hatt mer tid i naturen, men da fortrinnsvis på hytter. Den ene har ikke tilgang på hytter og må eventuelt låne. Den andre har hytte, men den er lokalisert for langt unna hjemmet og umuliggjør hyppige besøk. Et annet dilemma som nevnes er å prioritere mellom besøk i naturen og samvær med venner. Det er den eldste informanten, Fredrik, som oppgir dette som grunn for at friluftinteressene må vike. Han beskriver valget han står overfor på denne måten:

”Det er jo det å komme meg ut på fjellet da, å komme meg dit da, så er det jo det å møte venner og da, etter ei uke på jobben. Det er greit å komme seg ut å få møtt venner og ut på byen og sånn. Det er litt vanskelig å velge noen ganger”.

Trolig kan dette ha en sammenheng med at han er den eneste av informantene som arbeider, og det som selvstendig næringsdrivende. Noe som antakelig fører til mindre samvær med andre venner og bekjente på dagtid enn det skoleelever har. Dermed skapes et større sosialiseringsbehov enn elevene på fritiden. I kontrast til de andre oppgir ei av jentene, som kommer fra det som tidligere er framstilt som en aktiv familie, at hun oppholder seg nok ute i naturen i forhold til det hun foretrekker. To av jentene unngår dilemmaet med å velge mellom venner og naturen enkelt ved å være sammen med venninnene sine på hytta eller på fjellturer. En slik løsning forutsetter en omforent interesse og forståelse for samværet ute venner i mellom. Noe det later til at Fredrik og sine kompiser ikke har. Trolig er det derfor han havner i situasjonen der han må velge mellom sine egne friluftsinnteresser og kameraters ønske om å bedrive andre ting.

Tidspress

Den alminnelige vurderingen av hverdagen oppfattes som travel og hektisk for majoriteten av ungdommene, med mange gjøremål og fritidssysler. Men gjør denne hastige hverdagen og det høye tempoet seg også gjeldende når de er på tur og ute i naturen ellers? I undersøkelsen kom det fram at informantene har en klar formening om hva som må til for å kunne få en fin tur- eller naturopplevelse. Det å være på tur eller ute i naturen skaper mange positive effekter på ungdommene, både fysiske og psykiske. For at den mentale opplevelsen skal bli bra fordres det at turen ikke har noen spesifikk tidsramme eller innebærer noen form for hastverk. Flere av ungdommene uttrykker det som mye koseligere og ”likere” og ikke måtte ta hensyn til tiden. Naturopplevelsen kan tydelig bli forringet av for lite disponibel tid. Fredrik bekrefter dette med å fortelle at det blir en dårligere naturopplevelse av å ha for snaut med tid og at en må ha tilstrekkelig med tid for å kunne oppnå roen, noe han etterstreber på sine turer til fjells eller på fiske.

Et viktig element i forbindelse med å få tilstrekkelig med tid til å dra på tur i naturen er prioritering. Som beskrevet tidligere er det ulike måter å håndtere dette på. David er antakelig den som har færrest fritidsinteresser, men derimot jobber han mer hjemme. Han forklarer hvordan han opplever tidsforbruket mellom friluftsinnteresser og andre hobbyer og ”plikter”:

”Jeg har det aldri travelt, men jeg skulle ha vært hjemme til da og da, da gidder jeg ikke gå ut, tror jeg. Det likeste er og ikke å ha noe tidspress, men nå har ikke jeg opplevd og hatt det så travelt heller”

Det som også var hensiktsmessig å høre mer om, var hvordan de opplevde å være på tur ute i naturen. Jeg ville få mer inngående kjennskap til hvordan turopplevelsene føltes og eventuelt hvilke virkninger dette førte til. Var det forskjellig å være på fisketur, på jakt eller gå en topptur i Rondane, sammenlignet med det informantene beskrev fra bare det å oppholde seg ute i fritiden eller på trening? Utsagn som ”slappe av” og ”kobler helt av” er karakteristikk som enkelte bruker for å forklare hvordan de opplever å være ute, det være seg en kveld på fiskeing eller en fjelltur. Erik er kanskje den som redegjør mest tydelig for den sjelelige konsekvensen en fisketur kan ha:

”Det er akkurat som å slå over en bryter når en reiser på noe slikt, en slapper mye mer av, og kobler helt fra selv om det er hverdag. Så kobler en helt fra og ikke tenker så mye. Hvis en har noe en skulle ha gjort egentlig, og heller finner ut at en heller vil reise på fiskeing, så koble helt av og slappe av i en båt, det er fint”.

Det ser ut til at opplevelsen og den psykiske påvirkningen av det å være ute i naturen oppfattes likt av begge kjønn, selv om de naturrelaterte aktivitetene gutter og jenter bedriver er noe ulike. Beate, som trolig er mer på fjelltur enn de andre jentene, har en klar formening om hvorledes hun blir påvirket av sine turer i Rondane:

”Når en er på tur så kan en liksom slappe av, rolig kosetur. Da kjenner en at en har fri att, selv om du er ute på noe. Du får slappe av rett og slett”.

Krav til ferdighet

Det å kunne utøve friluftsliv på egen hånd forutsetter både kunnskap og ferdigheter om den aktiviteten man skal begi seg ut på. Ungdommene som deltar i denne undersøkelsen er i begge ender av tenårene, sågar har en av dem akkurat passert tenåringsstadiet også. En må gå ut i fra at kompetansenivået innen friluftsliv og naturbruk øker ettersom alderen stiger, basert på blant

annet erfaring. På grunn av aldersspredningen på informantene i denne studien vil det være naturlig å anta at det forekommer ulike nivåer innen ferdighet og kunnskap om friluftsliv.

Det er tidligere vist at jentene i denne undersøkelsen er mer orientert rundt fotturer og fjellturer enn guttene. Men blant jentene er det også individuelle forskjeller i hvordan friluftsliv utøves. Den yngste jenta i undersøkelsen virker i friluftslivssammenheng minst selvstendig. Under intervjuet kommer det fram at hun ser det som naturlig å dra til ei hytte såfremt hun skal på fjellet. Å reise på dagstur blir masete og føles som stress. Charlotte drar heller aldri alene på tur. Hun nevner både idrettsklubben og sin egen tante som alliansepartnere for å komme seg på fjelltur. På spørsmål om hvem hun har lært å ferdes ute av, viser det seg at foreldrene trolig har vært lite aktive i å lære bort denne kunnskapen til Charlotte. Noe som kan ha sin årsak i manglende interesse, erfaring og ferdigheter hos de voksne. Hun refererer til hvordan hun opplevde sin egen opplæring i å være ute:

”Det var vel mor og far som ikke ville at jeg bare skulle sitte inne hele tida. Sendte meg ut på aktiviteter og fikk meg med på ting”.

Det lokale idrettslaget får også en positiv omtale og ros for sine fjellturer til Rondane som hun synes er et veldig bra opplegg. Charlotte beskriver også tanta si som mer ivrig på fjellturer enn sin egen mor og hun er med tante til hytta på Beitostølen der de blant annet går turer i fjellet.

En kan her se et konkret eksempel av det som Vaage (2004) påpeker ved å vise til det Scott og Willits (1998) fremholder, at aktiviteter en driver med som ung vil en fortsette med i voksen alder. Selv om Charlotte til en viss grad støtter seg til andre for å kunne praktisere friluftsliv, ser en i dette arbeidet at det er en forskjell i utøvelsen av friluftsliv hos jentene. Ulikhetene fremstår mellom de som har hatt aktive foreldre innen tradisjonelt friluftsliv og barn av voksne som ikke har hatt tilsvarende naturinteresse. Det framkommer tydelig av intervjuene at jentene som ivrer mest etter fjellturer har vært med på lignende turer tidligere med foreldrene og antakelig blitt inspirert og fått lærdom av dem. Som motstykke til dette har ikke foreldre som har en fraværende interesse for friluftsliv gjennomført hverken noen erfarings- eller

motivasjonsoverføring til sine egne barn. En følge av mangelfull opplæring og liten grad av stimuli av foreldre i barndommen kan medføre at de ikke deltar i samme grad som andre mer aktive ungdommer. Odden (2005) kaller dette en nedadgående spiral og den vil trolig fortsette til den kommende generasjon som direkte årsak av at det stadig blir færre som deltar innen tradisjonelt friluftsliv.

I motsetning til dette avhengighetsforholdet som Charlotte har til andre for å kunne få mulighet til å delta og utøve friluftsliv, er Anne langt mer selvstendig i sin måte å praktisere friluftsliv på. Hun drar heller ikke alene på tur, men oftest sammen med en venninne. De reiser hovedsakelig på turer i fjellheimen eller ved vann på fjellet. Hvis utferdene er over flere dager foregår overnattingen i telt eller lavvo. Altså er dette en vesentlig enklere standard, men dog mer kunnskapskrevende losji enn det Charlotte benytter seg av. Denne formen for friluftsliv fordrer langt større innsikt i planlegging, krav om tilstrekkelig utrustning og ikke minst kyndighet om det å oppholde seg ute i naturen.

Hvem har lært oss om friluftsliv?

Informantene fikk alle det samme spørsmålet om hvem som hadde lært dem å ferdes og oppholde seg ute. Anne forteller om at hun bestandig har vært med både foreldrene og besteforeldrene sine ut og det er trolig av dem hun har ervervet sin kunnskap om friluftsliv fra. Det samme gjelder Beate som også gir foreldrene æren av å ha lært henne det hun så langt i livet har opparbeidet av kunnskap om natur og friluftsliv. Disse to jentene står i kontrast til Charlotte som, med unntak fra bærplukking, har fått lite innføring i naturbruk og friluftsliv fra den nærmeste familien.

Guttene som ble intervjuet er i mindre grad enn jentene opptatt av fjellturer, i hvert fall oppgir de ikke denne typen frilufsaktivitet som høyest prioritert. Guttene er før karakterisert som mer aktivitetsorientert enn jentene. Fisking er en syssel alle nevner i intervjuene, men hyppigheten varierer. Til tross for at alle guttene oppgir at de fisker i sommerhalvåret er det bare en som henviser til erfaring fra den samme aktiviteten som barn. Det er foreldrene og en bestefar som får kreditten for introduksjonen og opplæringen av fiskeinteressen han har i dag.

To av guttene oppgir at de jakter på høsten. Den ene gutten er ikke gammel nok til å jakte på egenhånd og er å betrakte, i følge han selv, som en bisitter. Han har heller ikke avlagt jegerprøve, noe han føler han ikke har tid til, blant annet på grunn av skolearbeid og eksamener. David er med stefaren på elgjakt og sitter på post noen dager i høstferien når han har fri fra skolen. Han har ingen erfaring fra lignende friluftsliv i barndommen og jakt ser ut til å ha kommet inn som et nytt element og ny lærdom innen naturbruk etter at han flyttet til Brumunddal. Men ferdigheter innen generelt friluftsliv og det å kunne oppholde seg utendørs, er det foreldrene som har lært han.

Fredrik har en noe annerledes livshistorie i forhold til jakt. Han har vært med stefaren sin og andre voksne på jakt tidligere. Fredrik er den eldste informanten og gammel nok til å jakte på egenhånd. Han er tydelig på at det er stefaren og en annen voksen bekjent som har lært han å ferdes ute. I og med at han har bestått den obligatoriske jegerprøven må en forvente at Fredrik har opparbeidet seg relevant kunnskap til jakt og friluftsliv under utdanningen i tillegg.

Skole og friluftsliv

Det er nedfelt i skolens læreplanverk (Kunnskapsløftet 2006) at det er viktig å gi barn og unge forutsetninger for å utvikle ferdigheter innen friluftsliv, likeens som å ferdes og oppholde seg i naturen. Gjeldende mønsterplaner vektlegger skolens forpliktelser til å gi opplæring i friluftsliv. Men følges dette opp fra skoleverket sin side og får elevene de muligheter og tilbud som trengs for å oppfylle nasjonale retningslinjer?

Det er tidligere vist til at ikke alle barn og unge får elementær opplæring eller innføring i friluftsliv og naturbruk fra sitt eget hjem. Derimot skulle en anta at de føringer skoleverket er gitt burde være tilstrekkelig for å gi elever et naturfaglig fundament å bygge videre på. Dette studiet tar for seg personer fra et begrenset geografisk område, og det medfører at bare et mindre antall undervisningsinstitusjoner blir belyst. Til tross for dette burde det gi en indikasjon på hva skolen kan bidra med innen friluftsliv.

I siste del av intervjuene ble ungdommene spurt om hva de hadde lært og om hvilke erfaringer innen naturfag og friluftsliv de synes hadde vært lærerike og nyttig i skolesammenheng. De to yngste jentene relaterte dette temaet til naturfaget på skolen og ikke til idrett som læreplanen legger opp til at friluftsliv skal innlemmes i. Naturfag oppfattes som et teoretisk fag med som de har hatt liten praktisk utbytte av og overhodet ingenting av undervisningen har foregått ute, bare inne. På spørsmål om hvilken anvendelig nytte hun oppfatter hun har hatt av denne undervisningen, tydeliggjør svarene til Charlotte et negativt forhold til den naturfaglige satsingen til hennes egen skole:

”Synes vi lærer mye om sånn derre faktating og sånn, stoffer og sånn. Så jeg har kanskje lært litt om næringskjeder og sånn om dyr, men ikke noe mer. Jeg er egentlig uinteressert i naturfag, så det blir sånn som jeg ikke skjønner meg på”.

På den annen side er det to av de andre intervjuede som nevner at de har lært om bruk av kart og kompass og således lært om det å orientere seg ute i naturen. Dette er i samsvar med det Kunnskapskløftet (2006) legger opp til at skolene skal formidle av kunnskap og som er ett av kompetansemålene som er nedfelt i læreplanverket.

Det er kun to av informantene som oppgir at de har hatt et praktisk nyttig utbytte av friluftslivsundervisningen på skolen. Denne kunnskapen viser seg er kommet gjennom et valgfag og ikke i forbindelse med obligatorisk undervisning. Det som informantene oppgir som relevant friluftslivserfaring tilegnet på skolen er matlaging, kanopadling og bygging av gapahuk. Som med kart og kompass er disse aktivitetene klare paralleller til de kompetansemål som er satt for grunnskolen. Erik framstår som den mest positive av ungdommene når han forteller om hva han synes om skolens fokus på naturfag og friluftsliv, og om han har lært noe av denne undervisningen:

”Det tror jeg, vi hadde egen friluftsgruppe som valgfag, som jeg var med i på ungdomskolen. Der drev vi mye ute i naturen, padla kano og bygde lavvo ute i skogen. Der tror jeg at jeg har hatt mye nytte av. Det har og vært greit og hatt naturfag og lært om naturen og slikt. Da vet en litt hvis en skal drive ute sjøl”

To av guttene forteller om overnattingsturer i skolesammenheng, en var på telttur, mens den andre overnattet i hytte. Begge refererer til friluftaktiviteter på disse turene, som fiske, matlaging og montering av telt. Det framkommer at ansvarlige fra skolen ikke var involvert i noen form for opplæring og elevene måtte mestre dette på egen hånd. David opplyser at og koke mat og sette opp telt kunne han fra før og at moren hans hadde lært han dette. Fredrik hadde fisket på hytteturen, men også denne aktiviteten måtte elevene gjøre på egenhånd.

Selv om den praktiske nytten for flere av informantene har vært liten i forbindelse med skolens fokus på friluftsliv, er inntrykket at de ungdommene jeg intervjuet likte tiden de var ute eller var på tur i skolesammenheng. Spesielt guttene påpeker at de liker bedre å drive med praktiske ting sammenlignet med teoretiske fag og dermed blir frilftsrelaterte aktiviteter morsommere og mer interessante. Erik sammenligner kort og tydelig sitt syn på telttur sammenlignet med andre fag på skolen:

”Det var jo artigere å gjøre det, jeg liker mye bedre å gjøre ting i praksis enn teoretisk. Så det var jo artigere”

Norsk forskningsråd (2003) har gjennom sin evaluering av Reform 97 vist at kroppsøvingfaget blir betraktet og ansett som en avkobling i skoletiden av lærere så vel som av elever. Det er hovedinntrykket som kommer fram i kjølvannet av denne undersøkelsen også. Elevene ser ut til å trives med friluftsliv og naturbruk på skolen selv om de føler at de har opparbeidet seg lite ny kunnskap om friluftsliv og om hvordan de skal ferdes og oppholde seg i naturen. Disse timene der elevene kan være ute i friluft eller dra på tur virker til å fungere som et avbrekk i den ellers teoretiske undervisningen. Det ser ut til at en vesentlig del av den naturrelaterte kompetansen informantene innehar i dag er hentet fra andre arenaer enn skolen.

Konklusjon

Avslutningsvis i undersøkelsen presenteres de funn som er fremkommet gjennom analysen av intervjumaterialet. Resultatene belyses i forhold til problemstillingene som i denne studien er delt i fire hovedpunkt, med flere underkategorier for hvert punkt. Første del omhandlet temaer omkring informantenes fritid og hobbyer og om ulike relasjoner innen friluftsliv og natur. Den neste delen tar for seg alder og kjønnsforskjeller i forbindelse med aktiviteter og bruk og opplevelser av naturen. Videre ses det nærmere på venners og foreldres påvirkning i forhold til erfaringsoverføring og stimulans, før det avslutningsvis undersøkes om skolen kan medvirke til økt kunnskap og motivasjon i forhold til friluftsliv.

Organisert fritid

Som det ble omtalt i resultat og diskusjonskapitlet var fire av de seks informantene medlemmer i barne- og ungdomsorganisasjonen 4H. Alle tre jentene var medlemmer, mens bare en av de tre guttene var representert i denne organiserte fritiden. Med samlinger en til to ganger i måneden fører det til at 4H ikke blir den aktiviteten som legger beslag på mest fritid. De to eldste guttene som ikke var med i 4H, var med i andre organisasjoner, men på et individuelt plan. For å kunne konkurrere på et aktivt nivå, var medlemskap i de aktuelle foreninger påkrevet.

Undersøkelsen viser at antall fritidsaktiviteter er blitt redusert i takt med økende alder. Endringen skjedde i overgangen mellom barneskolen og ungdomsskolen. Årsakene er flere. Jentene, som alle går aktivt på ski, hevder at de er kommet opp på et nivå der det forventes at de må trene mer enn tidligere og satse seriøst på langrenn. Idretten er tidkrevende og konsekvensen er at andre fritidssysler må vike. Dette samsvarer med andre funn i undersøkelsen der ungdommene bekrefter at spesialisering og mer trening krever mer tid til den enkelte idrett. Et annet moment som er verdt å påpeke er at flere informanter, på tvers av idretter, er blitt stilt overfor ultimatumer fra trenere om å rendyrke den aktiviteten de driver med. Alternativet er å slutte. Lignende press fra andre utøvere har også forekommet. Dette har ført til at, den tidligere lekbaserte, idretten blir mer seriøs og fordrer mer trening. En annen årsak som fremkommer som grunn for færre fritidssysler utover i tenårene, er at skolearbeidet er blitt mer tidkrevende og opptar mer av fritiden enn tidligere.

Uorganisert fritid

Selv om alle informantene, i ulik grad, deltar innen organiserte aktiviteter, har de også fritid de disponerer til andre formål. Med unntak av to gutter benytter alle Mjøsa aktivt til både rekreasjon og som fritidsarena til å møte sine venner. To av guttene som ikke like aktivt anvender Mjøsa som de andre, bruker andre innsjøer og elver på tilsvarende vis. Samtlige oppgir at de har et positivt forhold til vann og trives godt med å være ute. Rekreasjonsmessig benyttes også Mjøsa i vesentlig større grad framfor skogen. For flere av ungdommene, som har skog som nærmeste nabo, anses ikke skog i nærmiljøet som et attraktivt område for avkobling. Derimot er skogen velegnet for trening, noe som flere oppgir at de driver med på egenhånd, eller for å lufte bikkja.

Været er en avgjørende faktor for hvor attraktivt det er å møte venner ute. Tillater værforholdene det framkommer det at å være ute og treffe kompiser og venninner utendørs er vesentlig bedre enn å tilbringe tiden inne. Fritiden innendørs blir oppfattet som passiviserende sammenlignet med å være ute i friluft. Opphold ute gir større variasjon i aktiviteter, andre fysiske utfordringer og mestringsopplevelser sammenlignet med inne. Samtlige intervjuede gir uttrykk for at de oppnår positive mentale virkninger av å være utendørs. Å føle seg gladere og komme i bedre humør ute i friluft er effekter de får av å oppholde seg i friluft. Møteplassene endres med årstidene. På vinterstid samles flere av ungdommene enten hjemme hos hverandre eller i sentrum Brumunddal.

Naturen som fritidsarena

Undersøkelsen viser at alle informantene bruker noe av sin travle fritid til friluftsliv, dog noe ulikt. Jentene går mer turer, både sommer og vinter, mens guttene i større grad fisker og jakter. Friluftslivet foregår i langt større grad i sommerhalvåret enn vinterstid, selv om flere går på skiturer og kjører snowboard om vinteren. Selv om formålet med friluftslivet varierer mellom kjønnene, foregår hovedsakelig denne aktiviteten på fjellet. Varigheten på turene varierer ikke mellom jenter og gutter, men er ulik mellom individene og hva den enkelte er vant til. Flertallet ønsker seg også mer tid som kunne vært anvendt ute i naturen. Selv om tid kan være en minimumsfaktor for å dra på tur, er det langt triveligere å slippe å ta hensyn til klokka når en først er ute. For å oppnå en god psykisk effekt av turen kreves en romslig

tidsramme som ikke innebærer hastverk. Selv om formålet med friluftslivet varierer mellom kjønn tyder det på at opplevelsen er den samme for alle. Både fiske og turer gir positive utslag i form av utkobling og avslapning, noe som blir høyt verdsatt av ungdommene.

Hvor i naturen trives ungdom best?

Det er tidligere vist at skogen ikke foretrekkes ved rekreasjon, men brukes til andre formål, som trening, men også for å jakte i. Snaufjellet virker mest forlokkende på ungdommene i denne undersøkelsen. Men sjø og vann er også et område som betraktes som attraktivt. Spesielt jentene nevner dette. Skog betraktes som tett, mørk og lite farbar. Fjellet er den naturtypen som ligger lengst unna bostedet og avstand kan oppfattes som en barriere. Ingen av informantene har førerkort og distansen til fjellet blir flaskehals i og med at bil er eneste aktuelle framkomstmiddel.

Til tross for opphold i naturomgivelser en trives i kan ulike elementer oppfattes som skjemmende og forringende opplevelsen. Å møte mennesker og bikkjer ble betraktet som naturlig i fjellet. Derimot å møte biler og snøscootere i utmarka regnes som et fremmedelement og gir en svekket turopplevelse. Fjellet anses som jomfruelig, stille og uten infrastruktur. Det poengteres at slik ønsker ungdommene også at det skal være i framtiden, uten flere veier og hytter.

Foreldre og skole

Er det så at det friluftslivet mine informanter bedriver i dag er relatert til tidligere erfaringer? Med unntak av en gutt har alle minner fra barndommen der de har vært med voksne på tur. Aktivitetene og hyppigheten varierer, fra fiske, ski-/fotturer og bærplukking, og de fleste utfluktene foregikk til fjells. Selv om alle guttene drar jevnlig på fisketurer i dag, oppgir kun en at han var med foreldrene på tilsvarende aktivitet som barn. Guttenes erfaring med friluftsliv i yngre alder er for det meste "koseturer" i fjellet sammen med foreldrene. Til forskjell fra jentene bedriver ikke guttene slikt friluftsliv i dag. Det er mer fokusert på aktiviteter som jakt og fiske. Denne interessen er kommet til i ungdomsårene, sammen med innsikten i hvordan utøve slikt friluftsliv. Grunnleggende kjennskap om natur og ferdigheter

de har opparbeidet seg om generelt friluftsliv tilegnes foreldrene. Jentene har fortsatt med samme type friluftsliv i tenårene som de fikk oppleve med foreldrene som barn, hovedsakelig turer i fjellet, både sommer og vinter. Det er også for det meste av foreldre og besteforeldre de har fått kunnskapen og ferdighetene de innehar i dag. Bortsett fra ei av jentene, er ferdighetene om naturbruk gått i arv fra foreldrene. Dette kommer også til syne når det gjelder selvstendighet og trygghet i utøvelsen av eget friluftsliv som ungdom. Jentene med mer erfaring fra tidligere drar på lengre og mer omfattende turer enn den yngste informanten som er avhengig av andre voksne eller mer erfarne turvenner.

Ut fra funnene kan det konkluderes med at guttene ikke i samme grad som jentene har blitt påvirket av erfaringer og stimuli tidlig i livsløpet når det gjelder preferanser innen valg av friluftsliv og naturbruk som tenåringer. Resultatet kan forsterkes ved å syne til at informanten, som kan betraktes som den ivrigste innen jakt og fiske i dag, er den som ikke kunne skilte med noen friluftserfaringer fra barndommen.

Selv om ungdommene i varierende grad har mottatt basiskunnskaper om naturbruk og friluftsliv fra foreldre og andre voksne, er ikke det gitt at det er tilstrekkelig for å kunne utøve slik aktivitet på en trygg og sikker måte. Skoleverket er på sin side forpliktet til å gi barn og unge opplæring innen friluftsliv, samt gi elevene kjennskap til hvordan å ferdes og oppholde seg i naturen. Det framgår av undersøkelsen at den praktiske nytten informantene har hatt av skolens fokus på friluftsliv er begrenset. Det som trekkes fram som mest relevant lærdom er kanopadling, bygging av gapahuk og matlaging. Men noen har også vært innom bruk av kart og kompass. Gjennomgående har alle likt tiden de har vært ute i skolesammenheng. Guttene markerer seg ved å uttrykke at de liker bedre å drive med praktisk relatert undervisning enn teorifag. Når det gjelder naturfag anses dette som et teoretisk fag som ingen oppgir de har hatt nytte av i friluftssammenheng. Undervisningen har utelukkende foregått innendørs

Avsluttende kommentarer

Det er ikke mulig å generalisere noe til å gjelde alle unge i Norge ut i fra denne undersøkelsen på 6 intervjuer. Det har heller ikke vært hensikten. Resultatene gjelder for de seks ungdommene jeg har snakket med. Etter å ha gjennomført studien ser jeg at ungdom og

friluftsliv er et tema som det ikke er gjort mange kvalitative studier på. Det meste av denne typen undersøkelser er gjort i større kvantitative studier som blant annet Ung i Norge. Å få bedre innsikt i hva som påvirker ungdom, hva de verdsetter og hvilke tanker de gjør seg er viktig for å kunne forstå hvilke utfordringer vi kan møte i framtiden innen naturbruk og friluftsliv. Dette er temaer som det for meg har vært viktig å innhente mer kunnskap om.

Som ansatt i den offentlige skogforvaltningen kan jeg ikke fri meg fra å komme med noen praktiske råd til de som er ansvarlige for forvaltning av skog nær tettsteder og områder med tett befolkning. Resultatene fra denne undersøkelsen er klare. Skogen oppleves som mørk og lite fremkommelig og er ikke attraktiv for rekreasjon og opplevelse. Ved enkel tilrettelegging kan dette endres på og ulike brukergrupper fordrer ulike tiltak. Ungdom foretrekker aktivitetsarenaer og områder/sletter de kan samles sammen med venner uten å bli forstyrret (Gundersen og Aasetre 2009). Trolig ville en mer åpen skog med enkle stier ført til at skogsområdene, som informantene i denne studien beskriver som lite attraktiv, blitt tatt mer i bruk til rekreasjon og gitt en større naturopplevelse.

Jeg mener å ha belyst problemstillingene mine og argumentert for det gjennom analysearbeidet. Likevel sitter jeg med en følelse av at det er så mye mer jeg ville hatt undersøkt og skrevet om. En undersøkelse som denne masteroppgaven er begrenset og en må sette overkommelige rammer for oppgaven. De svarene jeg har funnet mener jeg er relevante til å kunne brukes i andre undersøkelser og i videre arbeid med ungdom og friluftsliv, noe som absolutt bør gjøres. Ungdommene er tilgjengelige og etter min mening stiller de velvillig opp i undersøkelser.

Det som er viktig er å samarbeide med ungdom på deres egne premisser og prate deres eget språk. Noe som kan være vanskelig å oppnå gjennom et spørreskjema. Det er en vesentlig forskjell å snakke til ungdom og det å snakke med dem.

Litteratur

Bischoff, A., Marcussen, J. & T. Reiten. 2007. Friluftsliv og helse. En kunnskapsoversikt. Høgskolen i Telemark. 66 s.

Bjerke, T., Andersen, O., Haaland, T., Berg, S. K. & O. Krange. 2006. Fritid og friluftsliv - aktiviteter og holdninger blant barn i Groruddalen. NINA Rapport 190. 44 s.

Departementene. 2005. Handlingsplanen for fysisk aktivitet 2005-2009. Oslo. 40 s.

Folkehelseinstituttet. 2008. Sammenhengen mellom friluftsliv og naturkontakt og fysisk og psykisk helse. E-bok. Oslo. Publisert 03.07.2008. Lokalisert 08.02.2009 på World Wide Web: <http://www.fhi.no>

Giddens, A. (1996). Modernitet og selvidentitet. København. Hans Reitzels Forlag. 292 s. (Sitert etter Øia & Strandbu 2004).

Gundersen, V. & Aasetre, J. 2009. Verdier i bynære skoger. Kunnskapsoversikt, taksonomi og saksstudier. Oppdragsrapport fra Skog og Landskap 02/2009. 57 s.

Helsedirektoratet. 2008. Fysisk aktivitet blant barn og unge i Norge. Rapport 15-1533. Oslo. 11 s.

Helsedirektoratet. 2009. Nøkkeltall for helsesektoren. Rapport 2008. Oslo. s 49-59. Lokalisert 03.02.2009 på World Wide Web: http://www.helsedirektoratet.no/vp/multimedia/archive/00098/Helsedirekt_r_Bj_rn-98969a.pdf

Jacobsen, D. I. 2005. Hvordan gjennomføre undersøkelser? 2. utg. Kristiansand. Høyskoleforlaget. 400 s.

Klepp, K. I. & Aarø, L. E. 1997. Ungdom, livsstil og helsefremmende arbeid. Oslo. Universitetsforlaget. (Sitert etter Wold et al. 2005)

Krange, O. & Strandbu, Å. 2004. Ungdom, idrett og friluftsliv. Skillelinjer i ungdomsbefolkningen og endringer fra 1992 til 2002. NOVA rapport 2004:16. 120 s.

Kunnskapsdepartementet. 2006. Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Oslo. Utdanningsdirektoratet. 232 s.

Kvale, S. 2006. Det kvalitative forskningsintervju. 8. opplag. Oslo. Gyldendal Norsk Forlag. 236 s.

Leifson, T. 2006. Sted, kropp, identitet, og seksualitet. Masteroppgave. Trondheim. Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet. 123 s.

Livingstone, S. 2002. Young people and new media. Childhood and the changing media environment. London. SAGE. (Sitert etter Torgersen 2007)

Martinsen, E. W. 2008. Aker universitetssykehus. Oslo. Publisert 01.10.2008. Lokalisert 08.02.2009 på World Wide Web: <http://www.1-2-30.no/bedrehelse/aktuelt/article254454.ece?id=254454>

Mattson-Turku, G. 1999. Finländarna vil bl.a. cycla og simma. Skogsbruket 12/99. s. 25.
(Sitert etter Vorkinn et al. 2000).

Myrvang, A. 2002. Naturopplevelser – en vei til bedre helse. Masteroppgave. Universitetet i Tromsø. (Sitert etter Bischoff et al. 2007)

Norsk Forskningsråd. 2003. Evaluering av Reform 97. Sluttrapport frå styret for Program for evaluering av Reform 97. Oslo. 50 s.

Odden, A. 2005. Endringer og stabilitet i norsk ungdoms friluftslivsutøvelse 1970 – 2004. Konferanseforedrag, forskning i friluft 2005. Røros. Lokalisert 18.11.2008 på World Wide Web:<http://hdl.handle.net/2282/682>

Rossow, I. 2003. Ungdommen nå til dags – tall fra ”Ung i Norge 2002. Tidsskrift for ungdomsforskning, 1 (3):89-97

Sagatun, Å., Søgaard, A. J. & E. Bjertness. 2005. Protokoll “Ungdom 2004”. Oslo. Universitetet i Oslo/Nasjonalt folkehelseinstitutt. 8 s.

Scott, D. & Willits, F. K. 1998. Adolescent and Adult Leisure Patterns: A Reassessment. Journal of Leisure Research 1998:30 (3): 319-330. (Sitert etter Vaage 2004).

Solenes, O. & Strandbu, Å. 2007. Ung i Norge. Skole, fritid og ungdomskultur. Oslo. Cappelen Damm. s. 159-176.

St. meld. nr. 40 (1986/87). Om friluftsliv. Oslo. Miljøverndepartementet.

St. meld. nr. 39 (2000-2001). Friluftsliv. Ein veg til høgare livskvalitet. Oslo. Miljøverndepartementet.

St.meld. nr. 16 (2002–2003). Resept for et sunnere Norge. Oslo. Helse- og omsorgsdepartementet.

Statistisk sentralbyrå. 2008. Befolkningsstatistikk. Innenlandske flyttinger. Frigitt 07.05 2009. Lokalisert 04.07.2009 på World Wide Web: <http://www.ssb.no/emner/02/02/20/flytting/>

Thagaard, T. 2002. Systematikk og innlevelse. 2. utg. Bergen. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.

Torgersen, L. 2007. Kjønnforskjeller i ungdoms bruk av PC, TV-spill og mobiltelefon. Tidsskrift for ungdomsforskning, 7 (1):102-112.

Vaage, O. F. 2004. Trening, mosjon og friluftsliv. Rapport 2004/13. Oslo-Kongsvinger. Statistisk sentralbyrå. 61 s.

Vorkinn, M., Vittersø, J. & H. Riese. 2000. Norsk friluftsliv - på randen av modernisering. ØF-rapport 2000:02. 66 s.

Wold, B., Torsheim, T., Samdal, O. & J. Hetland. 2005. Sosial ulikhet og trender i subjektiv helse og livsstil blant norsk ungdom i perioden 1985–2001. Tidsskrift for ungdomsforskning, 5 (1):111–124

Ødegård, G. 2007. Ung i Norge. Skole, fritid og ungdomskultur. Oslo. Cappelen Damm.
s. 141-158.

Øia, T. & Strandbu, Å. 2004. Ungdom og tradisjonell bruk av naturen. Tidsskrift for
ungdomsforskning, 4 (2):33-53.

Vedlegg 1: Intervjuguide

Hvilke faktorer har innflytelse og påvirker ungdoms bruk og opplevelse av natur?

- Presentasjon
- Fritidsinteresser
- Bakgrunn
- Naturen
- Dyr
- Framtida
- Skole

Fokus: tur, nærmiljø, fritid/hverdag, ungdomstid (nåtid), forskjeller mellom barn - tenåring

PRESENTASJON

Alder

Bosted

Oppvekststed

Søsken

FRITIDSINTERESSER

Hva gjør du i fritida/ferier?

BAKGRUNN

Var du med foreldrene dine på turer i naturen som liten?

Naturopplevelser fra barndommen? Fortell!

- 5-10 år

Hva husker du først av det å være ute?

Lekte du alene? Med eller uten søsken, med andre kjønn, foreldre og hvorfor?

Hva skilte jenter/gutter?

Når var du ute som liten? Var de voksne med og evt. når (hverdag/helg)?

Var det artig at de voksne var med?

Hvor lekte du?

Hadde dere felles samlingssted og evt. hvor?

- Tenåring

Hva ble forandret når du ble eldre?

Skjedde det noe spesielt i forhold til interesser når du ble tenåring?

Annerledes bruk/opplevelse av natur?

Andre aktiviteter/ferieopplevelser som tenåring enn som barn?

Fortsatte du å være ute i naturen, evt. hvorfor ikke?

Kjønnsforskjeller? Annnerledes enn som barn?

Hvis du slutta med en aktivitet/hobby, hvorfor og hva gjør/gjorde du i stedet?

Endra organisert trening seg når du ble tenåring? Fra lek til konkurranse?

Felles samlingssted

Har dere et møtested der du og venner møttes? Hva gjør dere evt. der?

Hvor er evt. det? Sentrum/grøntareal, ved vann (Mjøsa), inne

Samles dere ute på eget initiativ? Hvor, når, hvem, gutter og jenter sammen?

Hvorfor velger dere evt. å møtes ute? Hva skjer ute? Forhold til vann.

Også når det er mørkt?

Hvor er festene? Ute/inne? Sammen gutter/jenter?

Er det annnerledes å være ute enn inne på fest?

- Ute i naturen

Ute i all slags vær, varighet, hyppighet?

Hvor er du når du er ute? Skog, ved vann/elv, hvilke aktiviteter? Bading?

Forskjell på hverdag/helg/ferie? Nærmiljøet.

Alene eller sammen med andre?

- Naturopplevelsen

Hvilke naturtyper liker du best og hvorfor? Har du noen naturtyper du liker i nærmiljøet?

Hvilke naturtyper liker du dårligst og hvorfor?

Er det forskjeller mellom årstider?

Har du ulik bruk og opplevelse i ulike naturtyper? Type aktivitet?

Ønsker du mer tid i naturen?

Hva forstyrrer den gode naturopplevelsen?

- dyr/bikkjer, andre mennesker, bil/snøscooter

- Ute Vs inne

Hva gir det deg å være ute kontra å være inne?

Hvorfor det ene eller det andre? Lettvint? Mange tilbud inne?

Hvordan påvirkes humøret av å være ute? Blir en oppstemt?

Hva er forskjellen mellom det å samles/være ute eller inne? Hva er bra og dårlig?

Hvorfor er ungdom ute?

Tidspress

Er helga fri eller organisert, opptatt eller fri?

Gjør tidspress noe med naturopplevelsen?

Medlem av lag/organisasjon?

Trening, lag/individuell

Inne eller ute? Hva er forskjellen? Fordeler/ulempes

Samles dere noen gang ute? Hva gjør dere ute? Felles samlingssted ute?

DYR/TRYGGHET

Har du truffet dyr i skogen noen gang?

- rovdyr

Skummelt i mørket, vann, alene, gå seg vill, forskjell på barn og ungdom?

Føler du deg trygg i naturen? Har du vært alene i skogen f. eks. utenfor stien? Hvorfor? Hva var bra/dårlig?

Er noen tryggere enn andre? Hvorfor?

Er det forskjell mellom jente og gutt?

Hvem har evt. lært deg å ferdes ute?

Hvor får du lov til å ferdes? I skogen, ved vann/elv, bading, hvem bestemmer?

SKOLE

Er skolens fokus på natur og friluftsliv, naturfag, valgfag, etc. nyttig for deg?

Uteskole

- Hva gjorde dere?
- Fått noen nyttige erfaringer?
- Moro/kjedelig i forhold til andre fag?

FRAMTID

Planer etter ungdomskolen?

Hva ønsker du å drive med som voksen?

Hvilke forventninger har du som voksen?

Egne barn

Hva vil du at de skal drive med?

Hva vil du lære egne barn?

Hvor ønsker du at dere skal bo?

Hvordan vil du oppdra egne unger i forhold til natur og friluftsliv?

Hvordan ønsker du at naturen skal være når du blir voksen?

Vedlegg 2: Informasjonsbrev

Til ungdom og foreldre

Vedrørende masteroppgave og intervjuundersøkelse av: Hvilke faktorer har innflytelse og påvirker ungdoms bruk og opplevelse av natur?

Jeg heter Jon Sigurd Leine og er student ved Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) på Ås (tidligere Norges landbrukshøgskole). Parallelt med studiene arbeider jeg som daglig leder i 4H Oppland, en ideell barne- og ungdomsorganisasjon.

Som student er jeg tilknyttet institutt for naturforvaltning på UMB og jobber for tiden med en masteroppgave som skal se på hva som påvirker ungdoms bruk og opplevelse av natur. Grunnlaget for oppgaven vil være basert på intervjusamtaler med ungdom.

Jeg ønsker å snakke med ungdom om fritidsinteresser, deres erfaringer og opplevelser av og i naturen, forskjeller mellom barn og tenåring, bruk av nærmiljøet, trygghet i naturen, planer og ønsker for framtida.

Oppgaven er planlagt ferdig høsten 2007.

Veileder:
Lars Helge Frivold
Førsteamanuensis
Institutt for naturforvaltning
Universitetet for miljø- og biovitenskap
Pb 5003, 1432 Ås

For å oppnå et best mulig resultat og korrekt gjengivelse av samtalene ønsker jeg å benytte båndopptaker for lydopptak.

Det er helt frivillig å delta i undersøkelsen og vedkommende som blir intervjuet kan avbryte og trekke seg fra samtalen når som helst. Da vil all innsamlet informasjon bli slettet.

Innsamlet informasjon vil bli brukt av meg, bli behandlet konfidensielt og anonymisert, slik at det ikke kan spores og gjenkjennes i oppgaven. Alle lydopptak og annet materiale fra intervjuet vil bli slettet etter at oppgaven er ferdig.

Samtalen vil vare ca en time.

Dette studiet gjennomføres med ungdom under myndig alder og det kreves samtykke fra foresatte før samtalen kan gjennomføres. Derfor ønsker jeg foresattes navnetrekk som godkjenning før intervjusamtalen tar til, sammen med ungdommens signatur.

Vedlagt svarslipp kan returneres signert pr. post/fax, evt. kan den tas med til avtalt intervju.

Med hilsen

Jon Sigurd Leine

Prosjekttittel:**Hvilke faktorer har innflytelse og påvirker ungdoms bruk og opplevelse av natur?**

Student og databehandler:

Jon Sigurd Leine

Hørslan

2651 Ø. Gausdal

61 26 61 68 jobb / fax 61 26 61 36

91 58 11 96

61 22 91 60 kveldstid

E-post: jsl@fmop.no

Samtykkeerklæring

Vi samtykker at..... får delta i intervjusamtale som skal danne grunnlag for masteroppgave skrevet av Jon Sigurd Leine og som omhandler:

Hvilke faktorer har innflytelse og påvirker ungdoms bruk og opplevelse av natur?

Vi er kjent med at alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt.

Dato/sted: _____

Foresatte _____

Ungdom _____